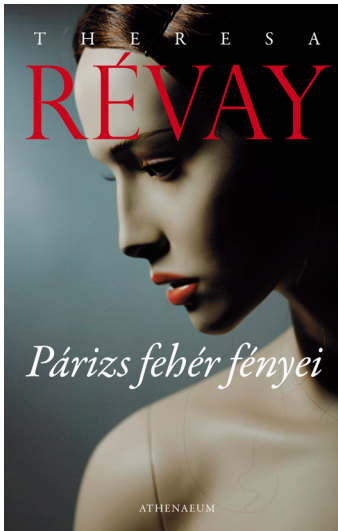

T H E R E S A

RÉVAY

Párizs fehér fényei

ATHENAEUM

Theresa Révay: Párizs fehér fényei

Theresa Révay
Párizs fehér fényei
(Részlet)

Fordította
Kiss Kornélia

(Részlet)

Athenaeum

A fordítás alapjául szolgáló mű
Theresa Révay: *La louve blanche*
Belfond, un département de Place des Éditeurs, 2007
Copyright © Theresa Révay, 2007
Hungarian translation © Kiss Kornélia, 2010
Minden jog fenntartva.

ISBN 978-963-293-114-2

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó az Athenaeum Kiadó ügyvezetője
1086 Budapest, Dankó utca 4-8.
Telefon: 235-5020
www.athenaeum.hu
athenaeum@lira.hu

Szerkesztette: Vincze Orsolya
Műszaki vezető: Rácz Julianna
Borító és tördelés: 9s Műhely

*A holdak farkasainak
Mit Liebe.*

Első rész

Petrográd, 1917 februárja

Bátraké a szerencse. Nem hagy nyugtot az embernek, minduntalan győzedelmeskedni kell felette, egyszóval, ki kell érdemelni, akár a Szent György-keresztet a csatamezőn, Xénia Fjodorovna Osszolina pedig nem is tudta magát másképp elképzelni, csakis győztesként.

Csakhogy a háború a Baltikumtól a Dunáig tartó területeken három hosszú éve nem akart véget érni, az orosz katonák pedig ezrével hullottak, így aztán elég kevés esélye volt, hogy a császári hadsereg fiatal tisztjét születésnapjára asztalához ültesse; azért csak küldött meghívót és telefonált is, miután nem érkezett válasz, mert meg akart bizonyosodni róla, hogy valóban eltávozáson van. Édesanyja nyilván nagyon megrémülne, ha tudná.

Xénia, mint gyermekkorában, orrát a dupla ablakhoz nyomta, aztán arcot rajzolt az üvegre. Vajon a felnőttkor türelmet is hoz majd az embernek? A kazanyi székesegyház körül tüntető néhány ember egyszerűen nem ronthatja el a születésnapját!

Becsapódott a bejárati ajtó; az előszobából édesapja hangja szűrődött fel. Xénia minden egyes tónusát ismerete ennek a hangnak, és rögvest megérezte, hogy apja bosszús, majdhogynem haragos. Elképzelte, ahogy leveti vastag kabátját, megrázza magát, akár egy medve, aztán már hallotta is, ahogy egyenetlen léptekkel keresztülmegy a helyiségen a dolgozószobája felé, jobb lábát pedig – háborús sebesülési emlék – húzza a parkettán.

Sarkon fordult, pillantásával átfogta a szalont. Egyetlen lámpát sem gyújtott fel, a késő délutáni homályban csak állt ott szürke hosszú szoknyában, pliszírozott nyakú fehér blúzban, vállán kendő. Orrában még mindig érezte a fertőtlenítő szagát, amelyet a kórházból hozott magával, ahol

a sebesültek ápolásában segített. Nehéz eseteket nem bíztak rá, hiszen egy tizenöt éves lány még túl fiatal az ápolónői tanfolyam elvégzéséhez, a gennyes és visszataszító sebek látványához, de azt megengedték, hogy kötéseket készítsen, fertőtlenítsen a sebészszerszámokat, és felvidítsa a katonákat.

A falióra egymás után ütötte a másodperceket. A szobában lassan kirajzolódtak a díványok és fotelok jól ismert körvonalai. A fiatal lány lehunyta a szemét, gondolatban végigpásztázta a perzsaszőnyegeket és tükröket, a szfinxfejű díszes konzolt, a róza- és bíborszínű egy lábú kerek faasztalkákat, a cizellált székeket. A falakon mindenhol híres festők képei lógtak, övék volt a város egyik leghíresebb magángyűjteménye. Mint egy kis szellem, akár végig is surranhatott volna a karéliei nyírfából készült fehér bútorok között, megsimogathatta volna a zongorán sorba rakott tűzzománcos fényképkereteket meg a tubákosszelencéket. Jól ismerte a nagy szalont, persze az egyszerre otthonosságot árasztó és hivatalos célokat is szolgáló ház többi egymásba nyíló szobája sem volt előtte ismeretlen. A bársonyos csendben szinte érezte a ház szabályos lüktetését, amely szétáradt az ő ereiben is, és teljesen betöltötte a testét. Ajégbe fagyott csatornára nyíló, két székesegyház által közrefogott szülőházának szíve együtt lüktetett a sajátjával.

Álmodozásából hangfoszlányok verték fel. Hirtelen összezavarodott; nem tudta eldönteni, vajon kívülről jön-e a zaj, de mihelyt kinyitotta a szemét, rögtön megértette, hogy édesapja háborog a telefonban. Fülelni kezdett. Mostanában már szinte szokásává vált. Ha a városban járt, minden hírmorzsára felfigyelt, gyűjtötte a szárnyra kelt pletykákat, panaszokat. Hónapok óta hajnali háromtól kezdve kígyózott a sor a pékségek előtt. Télikabátba burkolózott, hidegtől kicsípett arcú asszonyok panaszkodtak egymásnak a kenyérhiányról és a magas árakról. Azzal vádolták a kormányt, hogy dugdossa a lisztet az emberek elé, hogy eladták magukat a németeknek, és hogy képte-

lenek megbirkózni a város élelmiszer-ellátásának megszervezésével, ahol már szinte semmit sem lehetett kapni, nem volt szén, hús, gyertya, szappan és cukor sem. Az emberek azt hitték, Raszputyin meggyilkolása végre megoldja a problémákat, de a helyzet csak súlyosbodott, és azt rebesgették, a *sztarec* rontó hatalma még a síron túl is tovább él. Alig volt fűteni való fa, egyes kerületekben a szegények megfagytak jéghideg odúikban.

Összerázkódott. Bizony, az Osszolin családban is be kellett vezetni néhány megszorítást. Már nem fűtötték az összes szobát, mint régebben. Néhány helyiséget tavaszig lezártak. Egy ideje öt évvel fiatalabb húgával, Másával osztott a szobáján, aki esténként nem hagyott nyugtot neki, folyton meséket és mondákat kellett mesélnie, olyannyira, hogy Xénia néha meg is büntette a kislányt, amiért még mindig nem alszik a feltornyozott paplanok alatt.

- A krumplinak öt rubel kilója, pedig a háború előtt öt kopek volt! Hát mit egyenek így az emberek, Nyina? - dühöngött édesapja.

Biztosan nyitva maradt a dolgozószoza ajtaja. Xénia édesanyja csitító hangját is kihallotta.

A szelíd tekintetű, madárcsontú Nyina Petrovna Osszolinában is megvolt az a fajta gyengédség, amely anyagi befolyással bír az indulatos férjek fölött. Hányszor, de hányszor látta Xénia édesapját vagy némelyik, a császári gárdában szolgáló magas rangú tiszt nagybátyját engedelmeskedni hangjukat még csak fel sem emelő feleségeiknek? Volt ezekben az óriásokban valamifajta engedelmességre való hajlam, ami állandóan meglepte az embert. Xénia nem csodálkozott, hogy édesapjától az élelmiszerárakról hall. Okos ember volt, sokszor mondogatta, hogy a háborúkat a fronton nyerik meg, és a hátszágban veszítik el. Igaz, ami igaz, a szent orosz föld háttérországa - hasonlatosan a sztrájk idején síneken veszteglő villamosokhoz vagy a Tauris-palotában egymásnak ugró képviselők véget nem érő vitáihoz - hosszú hónapok óta úgy fújtatott, akár egy megbokrosodott ló.

Xénia összeráncolta a szemöldökét, halványkék, üveggyöngyökkel kivarrt túllős szaténruhája járt a fejében, amely a szobájában várta. Megtiltotta Másának, hogy hozzáérjen, példás büntetést is kilátásba helyezett, amit még ki kell találnia. Szülei nagyszerű születésnapit bált ígértek neki, jutalmul azért, hogy olyan jól tanul az Obolenszkij Gimnáziumban, és mert olyan szorgalmas ápolónőtanonc. Édesanyja elment vele Anna Grigorjevna Gindushoz a Mokovaja utcába; a nő a kislány szemében maga volt a megtestesült elegancia, hiszen a varrónő nem másnál, mint Jeanne Paquinnél tanult, Párizsban. Úgy érezte, egy év előnnyel lép a felnőttek világába, és ezt teljesen helyénvalónak is tartotta, mert nem szeretett a többiekre hasonlítani. Amikor barátnőinek a vacsoráról beszélt, meg az Alexandrinszkij színházi Lermontov-darabról, a lányok elpirultak a féltékenységtől. A háború ugyan mindnyájuknak több szabadságot hozott, a szülők viszont egyre inkább ragaszkodtak a konvenciókhoz.

Szó sem lehet róla, hogy a városban uralkodó forrongás megzavarja a mulatságot, hiszen hetek óta készül rá! Határozott léptekkel kiment a szalonból, és lefutott a lépcsőn édesapjához. Hirtelen úgy érezte, látnia kell, hogy megnyugodjon a közelében, és biztos legyen benne, minden rendben lesz.

Megállt a dolgozószoba ajtajában, és a tábormokot fűrészte, aki a kályha mellett épp egy sürgönyt futott át. Noha a hajlott hátú férfi lassú kézmozdulattal a tarkóját dörzsölgette, aranykeretes szemüvegével egy egyetemista fiú benyomását keltette. A fiatal lány kimondhatatlanul, majdhogynem tragikusan szerette édesapját. Teljes bizalommal volt iránta; ez a bizalom olyan volt, akár egy kerek és érett, mézédés gyümölcs. A közelében szó sem lehetett kétségbeesésről, megingásról. A magas termetű, széles vállú és hatalmas kezű férfiből sugárzott az életerő. Amikor elnézte Mását, ahogy apjuk nyakába ugrik, Xénia sajnálta, hogy

ő már nagylány ahhoz, hogy védelmet találjon karjai között, és meglegegedett annyival, hogy csókot nyomjon a férfi arcára, akinek bajsza mindig megcsiklandozta a bőrét.

A férfi elnyomott egy káromkodást, lehajolt, hogy bedobja a sürgőnyt a kályha nyitott ajtaján, amikor észrevette a lányát. Gondoktól barázdált arca egyszerűen felderült. Levette a szemüvegét, amely piros foltot hagyott ornyergén.

-Hát itt vagy, galambocskám, nem is hallottam, hogy jössz. Hogy érzi magát a bálkirálynő?

- És te, papa, te hogy vagy?

A férfi leült a bőrfotelba, karját az íróasztalon heverő papírokra ejtette. Ajkán gúnyos mosoly suhant át; egyáltalán nem állt jó neki.

- Azt hiszem, az *Álarcosbált* adják ma a színházban. A sors iróniája... Sokszor úgy érzem, az egész élet álarcosbál.

- Azt mondják, a díszlet pazar - mondta Xénia kicsit idegesen. - Mindenki ott lesz, még a cári család tagjai is. Minden bizonnyal nagyszerű előadás lesz.

Maga is meglepődött saját esdeklő hangszínén. Hát ennyire fontos volna egy nyomorult színházi este? Hirtelen maga előtt látta új ruháját, a hozzáillő szatécipőt, a hajába font szalagokat. Hogyan is képzelhette, hogy már felnőtt, amikor szinte gyermeki dühvel ragaszkodik az efféle hiábavalóságokhoz?

- Január óta ez a város csak úgy fuldoklik az estélyekben - bosszankodott az apja. - Mindenkinek a táncon jár az esze.

- De hiszen ezek jótékonyági estélyek, papa - ellenkezett Xénia.-Muszáj pénzt gyűjtenünk a sebesültjeinknek.

- Hát, ha így haladunk, már sebesültjeink sem lesznek - ironizált a férfi. - A tannenbergi fejvesztett menekülés óta, és főleg az átkozott galíciai meghátrálásunk óta a fronton se szeri, se száma a zendüléseknek.

- Azok mind gyáva katonák! A hozzád és Szása bácsihoz hasonló tisztek soha nem viselkednének így!

- Gyáva emberek mindenhol vannak, gyermekeim. Nagyon gyakori fajta, hidd el; de vajon gyávának nevezhetjük-e azokat az embereket, akiknek csak egy tucatnyi töltevényük van? Akik néha már csak köveket dobálva tudnak harcolni? Emlékezz, 1914 augusztusában az oroszok igazi hősök voltak. Feláldoztuk magunkat a franciáknak. Nekünk köszönhatték, hogy megnyerték a marne-i csatát, merthogy a németeknek a mi kelet-poroszországi támadásainkat kellett visszaverniük. Csakhogy hűségünkért súlyos árat fizettünk: nem voltunk felkészülve az összecsapásra, és elvesztettük hadseregünk legjobbrait. Aztán a következő évben jött Galícia...

A férfi tekintete néhány másodpercig a semmibe veszett, arca pedig, mintha fájdalom járná át, összerándult.

- Nem volt se töltevényük, se gránátunk... A tüzérseget megtizedelték... A századok háromnegyede elpusztult. Láttam egyszerű őrmestereket, ahogy csatába vezették az embereiket, pedig napok óta semmit sem ettek. Ez már nem háború volt, hanem öldöklés, erre pedig egyetlen nevére valamit is adó tiszt sem adhatja áldását. A nép elégedetlen. Zúgolódik, mégpedig egyre nyíltabban. Ha jót akarunk, foglalkoznunk kell a problémával. Ne mondd nekem, hogy te is olyan süket vagy, mint akik nem akarják mindezt meghaladni!

- Azért talán mégsem olyan borzasztó a helyzet - mondta kétségbeesetten Xénia. - Máskor is voltak már sztrájkok meg tüntetések. 1905-ben is minden rendeződött, nem? A népnek most már ott a Duma, mit akarnak még?

A tábornok szigorú tekintettel nézett rá.

- A Duma sem a parasztságot, sem a proletárokat nem képviseli megfelelően. Nemesek gyülekezete. Ráadásul a nép már nem az a megfoghatatlan tömeg, amely vak hittel rázogatja az ikonokat a cár atyuska előtt, hanem hűvér férfiak és nők. A nép kenyeret akar. Azt akarja, hogy ne küldjük többé lelövetni a fiaikat, akár a kutyákat. Békét akar, mi pedig egy háború kellős közepén vagyunk. Földosztást akar, és csak a jóisten tudja, mit még...

- Ha így van, túl sokat akarnak, és semmit sem kapnak majd!

Fjodor Szergejevics elnézte idősebbik lányát, ahogy összefűzött karral és kigyúlt arccal áll előtte, szürke szemében csak úgy tombol a vihar, hosszú szőke haja rendetlen, és hirtelen olyan szeretethullám vett rajta erőt, mintha szíven markolták volna. Tudta ő jól, hogy lánya büszke, néha egyenesen gőgös is, gyakran hajthatatlan, de ezekben a zavaros időkben az egyébként balszerencsés jellemvonások most pajzsként védték a lányt, így majd szembe tud szállni talán a bizonytalan jövővel is. Xéniában nyoma sem volt édesanyja jóindulatának, sem pedig a kis Mása kifinomultságának, akiről már most tudni lehetett, olyan gondtalan és elbűvölő teremtmény lesz egyszer, akibe majd csakis azért szeretnek bele a férfiak, hogy védelmezhessek. Xénia viszont vad, makacs, tüskés. Ő olyan nővé fog cseperedni, aki gyötri a férfiakat, felemészti álmait, a bőrük alá férkőzik, és amikor a legkevésbé várják, legyenek akár egy hullámzó tömeg közepén vagy a sztyeppe legtávolabbi sarkában, kegyetlenül emlékezteti majd őket azokra a megfoghatatlan asszonyokra, aki felszítják a szenvedélyt, akikért párbajozni indulnak, vagy elvesztik értük a józan eszüket.

Miközben a fiatal lány kifinomult modorát csodálta, vékony csuklóját, törékeny termetét és illékony haragját, amelynek jól ismerte okát, a férfinak az a képtelen ötlete támadt, hogy jól be kellene bugyolálni Xéniát, ahogyan az újszülötteket is pólyába burkolják, mert meg akarják védeni őket az anyaméh után rájuk váró félelmetesen tátongó úrtól.

Tegnap óta egyre erősebbnek és erősebbnek érezte a forradalom morajlását. Több boltot is kifosztottak. A villamosok nem közlekedtek, az áramszedőket tönkretették, a vezetőket megfenyegették. A katonák a sztrájkolók közé lőttek, hárman meghaltak, a hidakat őrizet alá vették. Ha a kályhában elenyésző sürgönyre gondolt, Fjodor Szergejevics vére fellángolt. Ebben a pillanatban bármit mega-

dott volna, csak hogy megvédhesse lányát a rettentően bizonytalan jövőtől, és most nemcsak a háború borzalmaira gondolt, hanem az emberek hitványságára is.

- Ma reggel elindult a frontra - mormogta.

- Kiről beszélsz?

- Igorról.

- Honnan tudod? Mondta? Találkoztál vele?

- Tegnap este összefutottunk. Előző nap részt vett egy nagy tüntetésen a Szamszonievszkij sugárúton, és sajnos azt tapasztalta, hogy a kozákok kezdenek átállni a tömeghez. Nagyon éles eszű fiatalember. Azzal is megbízott, hogy tolmácsoljam köszönetét a meghívásért.

- Azért igazán válaszolhatott volna. Elképesztő, milyen neveletlen ez a fiú. Nem is baj, hogy nem jön.

Sarkon fordult, odament a kályhához. Haragudott magára, amiért nem tudta elrejteni csalódottságát. De még így, hátat fordítva is megérezte, hogy édesapja csillapító szavakat keres. Ó, bárcsak csendben maradna! Hirtelen olyan gyöngének érezte magát, azt hitte, menten sírva fakad. Néhány pillanatnak el kellett telnie, hogy felszítsa a bánatát elűző haragot.

Legjobban a tarkóját szerette, maga sem értette, miért; valószínűleg az lehetett az oka, hogy amikor a fiú zongorázás közben lehajtotta a fejét, egyszerre volt szép és sebezhető. Katonásan rövidre vágott világosbarna haja sűrű volt, tekintete, amely sokat időzött a többiekén, komoly és élénk. Ettől aztán mindig olyan érzése támadt az embernek, hogy a fiú ugyan jelen van a szobában, ugyanakkor egészen máshol jár az esze; Xénia nagyon irigyelte tőle ezt a fajta, kettősségre való képességet.

Igor Kunyin Xénia nagybátyjának, Szásának a barátja volt, aki pedig édesanyja legfiatalabb öccse. Egy éve találkoztak, amikor Szásának kimenője volt, és meglátogatták őket. A két férfi körülbelül egyidős volt, húszas éveik legelején jártak, Xénia sosem értette, hogyan köthet barátságot két ennyire különböző ember. Szása bácsi nagyhangú, lármás ember volt, aki felettesei legna-

gyobb réműletére a galíciai fronton két roham között nyugodt lélekkel lövöldözött a vadkacsákra; Igor ezzel szemben mindig is jobban szeretett háttérbe húzódni, és udvariasan válaszolgatott a háziasszony kérdéseire, miközben finoman egyensúlyozott a teáscsészével, mintha attól félt volna, összetöri.

Szása bácsi néhány percig torkaszakadtából énekelt, és a zongorát nyúzta, aztán sikerült Igor t rábeszélne, cseréljenek helyet. „Ez a fiú igazi virtuóz”, mondta színpadiasan. Igor zavarba jött, lehajtotta a fejét. Látszott, hogy szeretett volna beleolvadni a környezetbe, csakhogy Szása kérelhetetlen volt. „Gyerünk, öregem, múltkor azon keseregél, mennyire hiányzik a zene.” Ekkor Igor bocsánatkérő mosollyal leült a zongoraszékre, finoman megérintette a fekete és fehér billentyűket, mintha csak valami imát mormolna, aztán játszani kezdett.

Aznap este Xénia a fiú mellett ült a vacsoraasztalnál. Csendben beszélgettek, alig figyeltek a többiekre. A lányt annyira elbűvölte a fiú egyénisége, hogy még féltékenységéről is megfeledkezett. Ettől a naptól kezdve csak a fiú körül forogtak a gondolatai. Leveleztek, Xénia rövid és életteli soraira a fiú melankolikus hangnemben válaszolt. Amikor megtudta, hogy Igor ismét eltávozáson van, és ez épp egybeesik születésnapjával, csak úgy repesett a szíve. Most majd igazi bálkirálynőként láthatja viszont a fiút! Elképzelte, ahogyan Igor bátortalanul, a távolból csodálja. Akkor ő elindul felé, hogy a többiek közül őt válassza, ruhája suhog az intarziás parkettán, a fiú pedig igazán csak hálás lehet majd mindezért. És most tessék, minden összedőlt. Igor nélkül az egész estélynek nincs értelme, a kedve is elment.

Igazság szerint ez az egész háború kezd nagyon idegesítő lenni. Már épp eleget idegeskedett a fronton harcoló nagybátyjaiért és unokaöccseiért. Egyre nehezebben viselte a nélkülözést, a nyugtalanító szalagcímekeket az újságokban, a gyászt hirdető, fekete lepellel letakart ikonokat és tükröket, és a végeérhetetlen halotti miséket a templomban, ahol a tömjénszagtól felkavarodott

a gyomra. Bosszantotta, hogy hetente kétszer el kellett kísérenie édesanyját a kézimunkahelyre, ahol a hölgyek harisnyát kötöttek, inget és mellényt varrtak a katonáknak, ruhát válogattak a menekülteknek; nagyon szenvedett az avas szagú öregasszonyok gyanakvó tekintetétől, amikor megrótták, miért bámul ki álmodozva az ablakon. Mintha az egészet azért találták volna ki, hogy őt bosszantsák, és megakadályozzák abban, hogy élete legszebb éveit kiélvezze! Milyen igazságtalan és utálatos dolog ez!

Fjodor Szergejevics látta, ahogy lánya keze ökölbe szorul. A kislány előregörnyedt, mintha szembeszéllal harcolna, a férfi pedig tudta, milyen harag dúl gyermekében. Xénia csalódott volt, úgy érezte, becsapták. A férfi már régebben megértette, lánya milyen érzelmeket táplál a fiatal Kunyin iránt, de semmi rosszat nem látott benne. A fiú ígéretes zenész volt és jó katona, aki körültekintően mérte fel a helyzetet, és felfogta annak súlyosságát is. Előző nap mindketten ugyanarra a szomorú következtetésre jutottak: a hadsereget megfertőzte a forradalmi propaganda. A katonák a fronton ímmel-ámmal engedelmeskedtek. „Mindenki csak magára gondol”, mondta elcsigázottan a fiatal tiszt. „Egyszerű lelkű emberek ezek, akár a gyerekek. Úgy isszák a szépen hangzó mondatokat, mint a vodkát. Nincs többé bizodalom bennünk, a feletteseikben, mert úgy érzik, az ellenség kezére akarjuk juttatni őket. Csüggedtek és kedvetlenek, és néha gyűlöletet látok a szemükben.”

Gyűlöletet... A tábornok is érezte, és belélegezte a város utcáit megmérgező émelyítő szagot. És ami még ennél is rosszabb, ugyanezt az elégedetlenséget észlelte, amikor a Gárda új zászlóaljait ellenőrizte. Az újoncok már nem beletörődött és fatalista muzsikok voltak, akiket életükben először emeltek ki elzárt falvaikból, hanem szocialista eszmékkel megfertőzött petrográdi munkások. Bennük már nyoma sem volt az áldozatkészségnek vagy a csapatszellelnek; csökönnyösek voltak és zárkóztak.

Fjodor Szergejevics pár hónapja minden áldott nap felriadt hajnali háromkor. Dobogó szívvel hallgatta mellette fekvő felesége egyenletes szuszogását; próbált lecsillapodni, de csak nem jött álom a szemére. Akkor aztán kicsusszant az ágyból, grimaszolt egyet, mert a rossz lábában nehezen állt vissza a vérkeringés. Hangtalanul felvette vastag selyem házikabátját, és kiment a hálóból. Hányszor, de hányszor nyitotta résnyire ilyenkor lányai szobájának ajtaját! Elnézte Xéniát, ahogy szőke haja szétterül a párnán, dunyhája rendetlen, mintha egész éjjel valami láthatatlan ellenséggel harcolt volna; Mása kis teste bezeg hogy összekuporodik a paplan alatt. Drága Szűzanya, véd meg őket!, imádkozott a férfi, és ujjával keresztet rajzolva megáldotta a lányokat, majd dolgozószobájába ment, begyűjtötte a kályhát, úgy várta be a hajnalt, kétségek között.

A telefon csöngeni kezdett.

- Most már fel kellene menned készülődni, napsugaram - mosolyodott el. - Nemsokára itt a fodrász. Az a tehetséges François úr minden bizonnyal megzabolázza majd a szénaboglyát a fejed tetején. Meglátod, gyönyörű estély lesz.

A fiatal lány a férfihoz fordult. Látszott, ahogy lenyeli a keserűségét.

- Persze, papa, ki is szeretném élvezni minden pillanatát.

Azzal kiment a szobából; határozottsága mosolyt csalt a férfi arcára.

Gyanakvó tekintettel nézett a telefonra, rosszkedvűen felvette a kagylót, és hallgatta, ahogy vezértisztje tudatja vele, hogy az egyik Pavlovskij-csapat rálőtt másik két egységre. Lefegyverezték őket, a lázadó katonákat letartóztatták. Ha a Gárda megadja magát, itt a vég, gondolta keserűen, majd felállt, és diktálni kezdte a parancsait.

Tündöklő éjszaka volt. Az égbolt megvilágította a befagyott vízű, széles csatornák által határolt, gránitrakpartos, szigorú várost, megvilágította a szépséges harangtornyokat, oszlopokat, kupolákat és méltóságteljes palotákat. Az autó lassan haladt. Az épületek mentén elsuhanó árnyékok alig voltak kivehetőek, csak az utcalámpák közelébe érve fényesedtek fel. Xénia édesanyja mellett ülve próbálta szemével követni az alakokat, de sehogy sem sikerült. Selymes prémgallérja arcát csiklandozta, hideg kezét csincsillamuff melegítette.

Elbűvölő volt a színház, a színekavalkádban fürdő romantikus díszlet és a tehetséges színészek játéka. A szünetben a fiatal lány büszkén sétálgatott édesapja oldalán. Megdicsérték elegáns ruháját, csillogó mosolyát; a kötelező bókók után azonban, sajnos, újra a legsúlyosabb gondokra terelődött a szó. Singarev és Szkobelev képviselők a kormány lemondását követelték, hiszen a kormánytól akár éhen is veszhet a nép. Az idős Csikov grófnő összeszorított ajakkal, fehér kesztyűs kezével hevesen gesztikulálva kijelentette, hogy nemrég vörös zászlót lengető tüntetőket látott az utcán. Stürmer és Protopopov miniszterek nevét az emberek úgy ejtették ki, mintha valamifajta keserű íz maradna utánuk a szájukban. Xéniát bosszantotta, hogy lassacskán nélkülözhető kellékké válik a Gárda tábornokának karján; összevonta szemöldökét, hallani sem akart többé a miniszterelnököt érintő szemrehányásokról, sem pedig a fegyveres erők lelkiállapotára vonatkozó nyugtalanító kijelentésekről. Túlságosan is sokat álmodozott erről az estéről; igazán felhőtlen mulatságot szeretett volna, ezért aztán minden egyes feszült arc olyan volt a szemében, akár egy-egy szemrehányás.

Édesanyját köhögőroham fogta el, csipkés zsebkendőjét szája elé tartva próbálta enyhíteni. Xénia úgy látta, rossz színben van. Az asszonyra való tekintettel a fiatal

lány lemondott arról, hogy szánon menjenek haza, pedig mindennél jobban szeretett végigsuhanni a hófedte éjszakai városon, hogy érezze, ahogy hatalmas fogatuk védőbástyaként áll ellent a szélnek, a lovak pedig csak úgy suhannak a száncsengettyű hangjára.

- Nem vagy jól, *mamocska*? - nyugtalankodott.

Nyina Petrovna szerető mozdulattal tette lánya vállára a kezét.

- Semmiség, kicsim, múló rosszullét.

Csakhogy a szeme alatti kék karikák meghazudtolták mosolyát. Világoskék szemében végtelen jóság és finomság tükröződött, vékony szája körül kis ráncok táncoltak. Arca finom vonalú volt, akár egy kámeabross, homloka magas, orra finom, arccsontja határozott. Sápadt orcáit gyöngyökkel díszített szőke konty koronázta, amely csak még jobban kiemelte az Osszolinok smaragddal és gyémántokkal díszített híres fülbevalójának csillogását.

Xénia komoly tekintettel vizsgálta édesanyját. Néhány napja későn kel fel, délutánonként pedig visszahúzódik a szobájába, hogy lepihenjen. A kislánynak nagyon nehezeére esett látni az asszony szenvedését, ilyenkor szinte szétáradt benne az aggodalom. Kicsi gyerekkorától kezdve visszafogottan viselkedett vele szemben, mintha attól félt volna, hogy egy hirtelen vagy ügyetlen mozdulatával ezer darabra törhetné az asszonyt.

Az autó megállt a ház előtt; a tiszti felöltőt viselő kapus már futott is, hogy fogadja a két hölgyet. A bejárati ajtó felől kiáradó fény megvilágította a hófedte járdát, amelyen sáfrányszín nyomokat hagyott a homok. Az utcába egymás után érkeztek az automobilok meg a fiákerek szívós kis lovakkal és hosszú kabátos kocsisokkal. Körülbelül negyven embert hívtak meg az estélyre. Xénia felemelte tekintetét. A magas égbolton szikráztak a csillagok, lehelete megfagyott a jeges levegőben. Teleszívta a tüdejét, amíg már szinte fájt; a várostra oly jellemző csípős és sós illat a fejébe szállt. A házból zenefoszlányok szűrődtek ki. Valaki máris

tangózenét játszott. Ma este senki sem ronthatja el az ünnepet, gondolta könnyű szívvel a fiatal lány, és édesanyja mögött felfutott a lépcsőn.

*

- Te nem félsz?

- Micsoda butaság ez!-vágott vissza nagyra nyílt szemmel Xénia. - Mégis mitől kellene félnem?

Szofja barátnöje ideges kézmozdulattal simítgatta szoknyáját. Szája szélén csokoládéfolt éktelenkedett.

- Azért mégiscsak komoly dolgok történnek. Mióta a Putyilov és Erikson gyárakban sztrájkba léptek a munkások, a tüntetők is egyre hevesebbek. Most már nem csak a cár lemondását követelik, hanem köztársaságot is. Már attól féltünk, el sem tudunk jönni a születésnapodra emiatt a lázongás miatt. Mama Kijevbe akar menni, amíg lenyugszik a helyzet.

- Nekem semmi kedvem vidéki száműzetésbe vonulni, hiszen minden épp itt történik - mondta az aprósüteményt majszoló Xénia.

Noha a vacsorakínálat nem volt túl bőséges, azért a legkényesebb elvárásoknak is megfelelt. Xénia azon törte a fejét, vajon honnan szerezte be a szakácsné a finomságokat, a kaviárt, a lazacot, és azt a felséges sült libát meg halpástétomot... A lakomát az Ivanov cukrászdából hozatott desszertek sora zárta, noha a fővárosban lehetetlenség volt tojáshoz jutni. Kristálypohárból rozépezsgőt ivott, és felhőtlenül boldognak érezte magát.

Édesapja éppen a francia konzullal sétált el a két fiatal lány előtt. A hátrakulcsolt kezű Paléologue úr komoly arcot vágott. Arany zsebórájának lánca csak úgy csillogott mellényzsebében. Rövidre nyírt bajsza alatt vékony vonássá keseredett szája elárulta nyugtalanságát. Halkan beszélgetett a házigazdával, akinek le kellett hajolnia, hogy értse, a másik mit mond. A szoba egyik sarkában, gyöngyosros hölgykoszorúban Csikov grófnő a legyezőjét

rázogatva cérnavékony hangon épp azt magyarázta, hogy a szent Oroszország csakis az önkényuralomnak köszönhette felvirágzását, és annak a szerencsétlen II. Miklósnak is az a hibája, mint annak idején XVI. Lajosnak: túlzott jóságá fordult most ellene.

- Mindenki csak politikáról beszél - keseredett el Xénia.
- Pedig van érdekesebb dolog is az életben, mint az ország problémáin rágódni.

- Azért mégiscsak ez a legfontosabb, hát nem? Valahogyan megoldást kell találni - ellenkezett Szofja, tekintetben elégedetlenség.

Szofja Dimitrijevna egy híres ügyvéd és egy elismert költőnő lánya volt; szénfekete szemével, kerek arcával és rakoncátlan fekete fürtjeivel egy játékbábara hasonlított. Okos, életvidám és szenvedélyes fiatal lány volt.

- Szofja drágám, állandóan csak könyvekbe temetkezel. Képes vagy órákon át vitatkozni a telefonban a szociáldemokrata vagy szociálforradalmi párt erényeiről és hibáiról. Én halálra unom a politikusokat.

- Sosem foglak megérteni! Ha mindezt meg akarjuk őrizni, gondolkodnunk és cselekednünk kell - mondta Szofja, és kézmozdulatával mintha át akarta volna ölelni a lambériás ajtókat, velencei tükröket és a fehér parókás szolgákat. - Az életben semmit nem adnak csak úgy. Egyik nap gazdagok vagyunk, másnap már szegények. A szerencse mindannyiunk számára forgandó. Hát nem látod, hogy rohan Oroszország egyenesen a szakadék felé? Viharos tengeren hajóznak egy kártékony nő hatalma alatt álló, gyenge és határozatlan kapitánnyal, az a nő ráadásul nem is orosz, hanem német, pedig a németek az ellenségeink.

- Emlékeztetlek, hogy II. Katalin is német hercegnő volt - vágott vissza Xénia. - Istenem, teljesen kimerítesz, Szofja! A végén még védeni kezdem a cárnét, pedig én sem szeretem jobban, mint te. Szerencsére a nagyhercegnők szimpatikusabbak, mint az édesanyjuk.

- Szeretnék hinni neked, bár róluk is megvan a véleményem.

- Egyszerűen féltékeny vagy, mert nem ismered őket.

- Ez egyáltalán nem igaz! - kelt ki magából Szofja, de Xénia jól tudta, barátnője érzékeny pontjára tapintott.

Egyik nap épp a kórházban volt, amikor Olga Nyikolajevna és húga, Tatyjana megjelentek, és két órán keresztül dolgoztak az önkéntes ápolónők sűrke egyenruhájában és fehér fátylában. Noha néhány évvel idősebbek voltak nála, Xéniát mégis bemutatták nekik. A fiatal lányt nagyon zavarta, hogy olyan gyámoltalannak érzi magát, de aztán egy nagy pukedli után mégiscsak válaszolt a hölgyek kérdéseire. A nővéreknek nyílt tekintetük és kedves mosolyuk volt, habár Tatyjana kicsit fennhéjázónak látszott. A sebesült katonák ágyánál nevetve idézték fel néhány kellemetlen kalandjukat. Amikor Xénia elmesélte a jelenetet Szofjának, a demokratikus eszményekért lelkesedő fiatal lány a legkisebb részletekbe menően tudni akarta, hogyan viselkedtek a nagyhercegnők, milyen a gondolkodásmódjuk, jellemük és öltözködésük.

- Én is olvasok újságot - folytatta Xénia, miközben észrevette, hogy egy fiatalember lép a terembe a katonai akadémia egyenruhájában. - Ellentétben azzal, amit rólam gondolsz, nem vagyok sem süket, sem vak, csakhogy a rossz híreknél sokkal jobban érdekel, mit mesél nekünk a mi kedves Szergejünk. Szépen kérlek, ne rontsd el ezt a szép estét a rossz hangulattal. Ma este szórakozni szeretnék.

- Ez esetben állok szolgálatára, Xénia Fjodorovna - hajolt meg előtte a fiatalember a nyakát elszorító keménygallérban. - Isten éltesse. Most még elbűvölőbb, mint legutoljára, már ha ez egyáltalán lehetséges.

- Na és hol van Igor? - kérdezte évodve Szofja, mintha csak barátnője önimádatán akarna csorbát ejteni. - Mintha azt mondtad volna, ő is itt lesz ma este.

Xénia felállt, és Szofja felé nyújtotta az aprósüteményes tálat.

- Szegénynek ma reggel kellett indulnia a frontra. Őszintén sajnálta, hogy elmulasztja az estélyt... Ami azt illeti, Szofja, van egy kis csokoládé, ott, ott, a szád szélén. Jöjjön, Szergej, ez az én születésnapom, és táncolni akarok.

Nyina Petrovna nézte, ahogy lánya elneveti magát, miközben egyik legjobb barátnőjének fiával enyeleg. Szergej a lány felé hajolt, semmi pénzért le nem vette volna róla a szemét, Xénia pedig láthatóan egész szívvel részt vett a mulatságban. Noha úgy érezte, lánya kissé pimaszabb a kelleténél, mégsem volt lelke ráncba szedni.

Xénia sokat nőtt az utóbbi hónapokban, ami eléggé kifárasztotta és ingerlékenyebb is lett, néha pedig arról panaszkodott, hogy fájnak az ízületei. A világosszürke szemű, kifinomult, karcsú lányból minden bizonnyal igazi szépség válik majd, édesapja legnagyobb büszkeségére. Szeszélyes volt, gyakran elragadtatta magát, de a dühe olyan volt csak, akár a nyári zápor, és sohasem mulasztotta el, hogy bocsánatot kérjen, ha úgy gondolta, igazságtalanul bánt valakivel. Határozott volt, őszinte és nyílt, hű barát, és sosem tudta érzelmeit véka alá rejteni, ez pedig a jövőben még gondot okozhat a férfiakkal való kapcsolatában, gondolta Nyina.

-A lányából igazi szépség lett, drága grófnő, édesanyjával viszont nem veheti fel a versenyt - suttogta egy hang franciául a fülébe, egy kéz pedig meztelen vállára telepedett.

Nyina rögvest behunyta a szemét, ahogy bőrén érezte Fjodor tenyerének melegét; férje érintésébe egész teste belemeregett. Ez az érzés sosem hagyta el, amióta tizennyolc évesen hozzáment a férfihoz. A fiatal nő nem vette könnyedén a boldogságot, hiszen tudta, hogy a kezdeti lángoló időszak után a legtöbb házasság olyan lesz, akár az üres kagylóhéj. Az érzelmeket eltompító és megkoptató idő szülöttét, a közönyt ő viszont nem ismerte. Elég volt, ha csak meglátta Fjodort, máris boldogsághullám öntötte el, tetőtől talpig. Férje iránta érzett zabolátlan szerelme derűs nyugalomba ringatta; minden erejét innen merítette. Ennek a szerelem-

nek köszönhetően élte túl a megpróbáltatásokat, amelyeket az élet mért ki rá: két fivére halálát a baljós tannenbergi mocsárban, egy halvaszülést Xénia születése után két évvel, egy évvel ezelőtt pedig igen veszélyes vetélést.

Rettegett, hogy nem tudja Fjodornak megadni az annyira áhított nagycsaládot; mindennél fontosabb volt neki, hogy méltó legyen a férjéhez, és ne okozzon csalódást neki. Hiszen ha a körülötte lévő férfiak a cár szolgálatának, és az örökkévaló Oroszország fennmaradásának szentelik odaadóan életüket, hitveseiknek családi vértként kell óvni őket, ezzel pedig nemcsak az életet magát, hanem egyfajta családi szellemet is át kell adniuk. Mint általában, Fjodor most is megnyugtatta. Az asszony elkényeztette férjét, ezenfelül pedig mindnyájan Isten kezében voltak. Benne pedig bízniuk kell! Mégis, krími nyaralójukban, ahová néhány hónapos feltöltődésre vonult vissza, Nyina rájött, hogy férje sajnálja, nincs fiú örököse; az asszony szomorú volt emiatt és nagyon szégyellte a dolgot.

Titokban hasára tette kezét. Ma este, ha véget ér az estély, végre elmondja férjének, hogy ismét gyermeket vár. A férfi arca bizonyára felderül majd, és odahajol hozzá, hogy megcsókolja kezét és homlokát, és megígérteti vele, hogy törődik az egészségével, nem fárasztja ki magát. Öröm és aggodás között hányódik majd, mert ennek a katonának, aki félelem nélkül vezette embereit a csatamezőn, egy gyermek születése bármilyen tüzérségi lövésnél félelmetesebb volt.

Fjodor odament egy fotelhoz, leült a felesége mellé. Megfogta a kezét. A mozdulat megindította Nyinát, hiszen férje ismét bebizonyította, nem szégyelli mások előtt kimutatni feleségéhez fűződő érzelmeit. Az asszony egymásba fonta ujjait.

- Úgy szeretném, hogy boldog legyen - mormolta.

- Már miért ne lenne boldog? Csak meg kell tanulnia kordában tartani a lázongó természetét. Ami drága Xéniánk igazi kis forradalmár.

- Szóba se hozd a bajokat! Most már a legrosszabbtól tartok.

- Már mondtam, hogy ne várjátok meg itt a tavaszt, hanem most azonnal menjetek el a gyerekekkel Jaltára. Ott sokkal nyugodtabb lennétek.

- Nem akarlak itt hagyni. Szükséged van rám.

A férfi hüvelykujjával megcirógatta az asszony arcát, és szomorkásan elmosolyodott.

- Szeretlek magam mellett tudni, és minden egyes nap áldom az eget, hogy a Jóisten a közeledben tart, de kérek, légy ésszel. Sokan elmentek már a Kaukázusba vagy a Krimbe. Miért ellenkezel még mindig?

- Ne beszéljünk erről többet - mondta az asszony hangoosan dobogó szívvel. - Veled biztonságban vagyunk. Néhány hónap múlva, ahogy mindig is szoktuk, majd elmegyünk.

Nem hazudott, amikor azt mondta, férje mellett szeretne maradni, de azt már nem merte bevallani, hogy az orvos szigorúan megtiltotta, hogy vállalkozzon a hosszú vonatra Jaltáig. Nem tesz jót a zötykölődés olyan asszonynak, aki már több gyermeket elveszített. Teljes nyugalmat írt elő neki, türelmet és pihenést, egészen a szülésig. Nyina elhatározta, hogy minden egyes betűjét betartja az utasításnak. Eddig ismeretlen elszántsággal akarta ezt a gyermeket, mintha szeretett bátyjainak és annak a sok ismeretlen katonának a halála arra kötelezte volna, hogy mindenáron életet adjon.

- Milyen csodás estély, ugye? - jött oda hozzájuk lelkesen Xénia. - Köszönöm nektek... Egyszerűen gyönyörű!

Arca kipirult, szeme csillogott. Csak úgy sugárzott róla a boldogság, mert elhatározta, ma este boldog lesz, és hogy semmi és senki nem lophatja el tőle ezeket a kegyelemtelen pillanatokat. Megölelte a szüleit, aztán Szofja felé iramodott, karon ragadta, és táncolni kezdett vele.

- Ilyen ez a lány - mormolta Fjodor. - Elképesztő lendülettel rátör az emberre, te zavarba jössz, és már el is csábultál, menthetetlenül.

- Félek, sokan irigykednek majd rá - suttogta Nyina nyugtalanul.

- Csakis a gyenge jellemek, a gyengéknek pedig nincs helyük a ránk váró időszakban.

Hangjának súlyossága megijesztette a fiatal grófnőt, egészen beleremegett.

Az ajtóban egy fehér hajú, pergamenbőrű, kerek kis öregasszony jelent meg, állig begombolt sűrű ruhában, fehér kötényben, kivikszelt magas szárú fekete cipőben. Csak állt ott mozdulatlanul, szálegyenesen, méltósággal. Csipkefőkötője mögül átható tekintettel vizslatta a termet, tekintete néhány pillanatra megpihent Xénián, aki éppen Szergejjel és Szofjával pörgött-forgott, mint valami vásári ünnepen, majd megállapodott Nyina Petrovnán, aki kihúzta a vállát, és rámosolygott. Nyina egy csapásra megnyugodott. Vajon hogyan találta ki Nyanyuska, hogy kimerült? Persze, nem volt abban semmi meglepő, hogy az őt és bátyjait felnevelő asszonynak, aki nem volt sem dajka, sem nevelőnő, sokkal inkább hűséges családi bútordarab, mindig jól működött a hatodik érzéke, ha a védelme alatt állókról volt szó. Nyanya mondta meg neki azt is, hogy gyermeket vár, miközben bütykös kezét áldó szavak mormolása közben a hasára tette.

- Ugye, nem haragszol, ha ma este kicsit korábban vonulok vissza? - kérdezte Nyina a férjétől.

- Látom, Nyanya örködik feletted - mosolyodott el a férfi -, csak azon csodálkozom, hogy Mását magára hagyta, és egészen a társaságig merészkedett.

- Nyilván látni szeretne volna a nagyobbik lányodat - próbált Nyina gondtalanul társalogni. - Nemsokára látjuk egymást, szívem. Kérlek, ments ki a barátaink előtt. Semmi pénzért nem rontanám el az ünnepséget, de egy kicsit elfáradtam.

A férfi ajkával megérintette az asszony kezét.

- Néhány órára megfosztasz a jelenlétedtől, szerelmem, ezt az egyet sajnálom csak.

A fiatalasszony ránevetett, és gyengéden megsimogatta férje arcát. A férfi nézte, ahogyan az ajtó felé siklik; királynői fejtartása látni engedte tarkóját és válla kecses mozgását. Nyina Nyanya mellé ért, az öregasszony arrébb lépett, hogy elférjen, majd követte asszonyát, mint valami őrangyal.

*

- Hogy érzed magad, asszonyom? - kérdezte Nyanya, miközben becsukta a szoba ajtaját. - Nem voltál valami szófogadó. Megmondtam, hogy érted megyek, ha nem jössz magadtól, amint erőt vesz rajtad a fáradtság.

A tágas szoba egyik sarkában kályha pőfögött. Nyina a fésülködőasztal előtti székre ült, és öklével hátát kezdte nyomogatni, hogy alábbhagyjon a nyilallás. Észrevette, hogy Nyanya elküldte a szobalányt. Ezekben a mindent eldöntő hetekben senki másnak nem engedte, hogy vigyázzon az asszonyra, akit harmincnégy évvel ezelőtt a karjában tartott, és úgy szerette, akár saját lányát. Megnyugtató tekintélyét a gyermekkor, a bölcsődalok és a napsütötte délutánok illata hatotta át.

- Xénia boldog, így hát én is boldog vagyok.

- Nem róla beszéllek, hanem rólad - mondta Nyanya, miközben Nyina levette a fülbevalóját, és finoman bársonydobozába helyezte.

Mióta Nyanya tudta, hogy az asszony gyermeket vár, nemcsak Másával foglalkozott, és ügyelte Xénia minden lépését, de több időt szentelt Nyinára is, aki nagyon hálás volt ezért. Az öregasszony levette róla a nyakláncot, majd kivette a fiatalasszony hajába rögzített gyöngyöket. Némán segített a grófnőnek levetni ruháját, harisnyáját, selyemkombinéját, aztán ráadta hálóját. A zene hangjai átszűrődtek a padlódeszkán. Szabályos mozdulatokkal fésülni kezdte asszonya hosszú haját, Nyina pedig hagyta magát kényeztetni.

Amikor Nyanya besegítette az ágyba, Nyina úgy érezte, rögtön leragad a szeme.

- Nemsokára megmondom neki, Nyanyuska. Nagyon boldog lesz.

- Akkor minden rendben is lesz, asszonyom - mormolta az öregasszony, és keresztet rajzolt Nyina homlokára. - Le-gyen édes az álmod. Áldjon meg az isten téged, és a gyermekeket is, akit a szíved alatt hordasz.

Xénia hirtelen felriadt. A sötétségben zakatoló szívvel nyitotta ki a szemét. Egy pillanatig nem hallott mást, csak a súlyos csöndet; próbált tökéletesen mozdulatlan maradni, közben azon tanakodott, nem csak valami rémálom-e ez az egész. A szoba egyik sarkában a Szűzanya ikonja alatti lámpa halovány fénnel világított. Aztán meghallotta az ajtódoromból elfojtott zaját. De hát mi történik itt?

Pocsék vasárnap volt ez a mai. Mivel megenyhült az idő, szeretett volna elsétálni Szofjához, de édesapja megtiltotta. A hidakat lezárták (így akarták beszorítani a felkelőket), a várost rendőrcsapatok fésülték át, időnként géppuskaropogás hallatszott. Némelyik keresztveződésben hadrendben várakoztak a katonák, a Péter-Pál-erődből ágyúztak. A forradalmi zavargás a katonai feljebbvalóik által becsukatott helyőrségi katonák között is egyre terjedt a barakktáborokban. Bizonytalan emberek voltak, akiknek csak az járt a fejükben, hogy nem akarnak a front-ra menni. A rendőrség próbálta fenntartani a rendet, csak-hogy a kozákok ellenállásába ütközött, akik kezdtek össze-melegedni az ellenszegülőkkel, és nem voltak hajlandók a kényeret és a cár lemondását követelő tömegbe löni.

Xénia hallotta, hogy nagy recsegéssel betörik egy üveg; ledobta takaróját, és egy ugrással talpon termett. A lépcsőfordulóhoz ment. Az emelet sötétségbe burkolózott, de a folyosó végén az előszobai csillár fényt vetett a falakra. Valakik rekedt hangon ordítottak. Biztosan a fel-

kelők próbálták felfeszíteni az ajtót, majd utána betörték egy ablakot, hogy bejussanak. Xéniának kiszáradt a torka, a lába remegett. Ingerülten azon járt az esze, édesapja hogyan engedheti az ilyesfajta betolakodást.

Ekkor egy erős kéz karon ragadta.

- Azonnal menj vissza a szobádba! - parancsolta Nyanya, kis kerek arcát elöntötte a düh.

- Maradj Másával, oda kell mennem, hogy lássam, mi történt.

- Szó sem lehet róla. Túl veszélyes.

A düh és félelem között hánykódó Xénia foggal-körömmel tiltakozott, próbált kiszabadulni az öregasszony meglepően erős szorítású markából.

- Xénia, tessék engedelmeskedni! - suttogetta édesanyja, aki egyszeriben valahogy mögötte termett; egyik kezében hálókabátja szárnyát fogta, amelyet már nem volt ideje begombolni.

Nyina Petrovna borzasztóan sápadt volt. Mellére vetett hosszú szőke copfja ragyogott a lángok reszkető fényében. Xénia hirtelen égett szagot érzett, és azonnal megértette, hogy a felkelők fáklyákkal jöttek. Jézusmária, csak nehogy felgyújtsák a házat!, gondolta rémülten.

- Hol a papa? Segítenem kell neki.

- Ne légy nevetséges! - szidta össze édesanyja, majd csuklón ragadta. - Hagyd békén apádat. Ő tudja, hogyan kell velük beszélni.

A kiáltások egyre fenyegetőbbek lettek. Csak úgy záporoztak a káromkodások. Valószínűleg megtalálták a tábornokot a dolgozószobájában. Nyanya egyfolytában csak motyogott, édesanyja pedig próbálta visszaterelni a szobájába. Xénia a hangzavarból kihallotta az „árulás”, „gyilkos” és „a nép ellensége” szavakat. Halványan felrémlt előtte, ahogy Mása félelemtől tágra nyílt szemmel, babáját szorongatva ott áll az ajtóban.

- Engedj! - lökte el magától durván édesanyját.

Lövések hallatszottak. Nyina felkiáltott, fejét kezébe tette. Az öreg Nyanyuska megfogta Mása kezét, és karon ragadta úrnőjét. Kíméletlenül húzta mindkettejüket a lépcső felé, amely a felsőbb emeletre vezetett. Xénia az előszobára nyíló lépcsőkörláthoz futott.

Tölténytárral felszerelkezett, ellenzős sapkás és szőrmekucsmás katonák fegyvereiket lóbálva özönlöttek a bejárati ajtó felé, azt üvöltözték, hogy csak így tovább, meg hogy az éjszaka most kezdődik. Az egyik visszaszaladt a lépcsőhöz, és vaktában lövöldözni kezdett. A golyók megpatantak a falon, több villanykörte szétrepedt a csillárban, a tükrök üvegzaporként robbantak szét. Xénia megrettenve lapult a falhoz, meg volt róla győződve, hogy a vandálok az emeletre is feljönnek. Odakint géppuska-sorozatlövés hallatszott. A katona lerohant a lépcsőn, és csatlakozott társaihoz, akik ordibálva távolodtak az utcán.

Visszatért a csend. Xénia egész testében remegett. Szeme előtt fekete karikák táncoltak, szíve pedig olyan hevesen vert, hogy szinte érezte, ahogy lüktet a mellkasában. Lassan lement a lépcsőn, egyik kezével a körlátba kapaszkodott, orrában érezte a por és a füst csípős szagát. A jeges éjszakai levegő beáramlott a nyitott bejárati ajtón és a betört ablakokon. Odakint mintha lángokat látna. A lövések a főváros különböző pontjain tábortüzeket gyújtottak, de honnan tudhatná, kik maradtak még hűségesek? Felkavaró volt arra gondolni, hogy többé nem bízhat azokban az emberekben, akik korábban a rendet és biztonságot jelentették. És hol vannak a szolgálók? Miért van teljesen egyedül?

Remegő kézzel tolt be a bejárati ajtót, küszködött a zárral, de a retesz eltört. Minél előbb meg kell javíttatni, az ablakokat pedig be kell deszkázni, amíg ki nem cserélik az üveget. Aztán össze kell seperni a törmeléket, kicserélni a tükröket és kifesteni a falat. Körbenézett. Sajnos, az egyik kép menthetlenül odalett. Nem is beszélve a veleneci csillárról, a legtöbb függője porrá tört. Elméje gondosan

számba vette a tennivalókat, mintha semmi sem volna természetesebb, mint hogy az éjszaka közepén felkelők rontanak be az ember házába.

- Papa? - kérdezte; hangja idegenül csengett a feldúlt előtérben.

Érezte, ahogy összekocognak a fogai. Hogy észrevegye az üvegcserepeket, és ne sértse fel mezítelen lábát, lehajtott fejjel ment át az előszobán. Úgy érezte, mintha satuba szorították volna a mellkasát. Ösztönösen is tudta, hogy valami nagy baj történt; nehézkesen haladt előre, mintha valami nyúlós-ragadós masszába ragadt volna.

A dolgozószoba dupla ajtaja tárva-nyitva. Legelőször a szag csapta meg az orrát. Keserű, fémés bűz. Hányingere lett. Mindenütt vér, sötét tócsák a szőnyegeken és az íróasztalon, vérrrel fröcskölt a földön heverő várostérkép is, a lámpaernyő, és édesapja fehér inge. Erőszakos vörös. Szégyentelen. Elméjében ide-oda cikáztak az össze nem illő gondolatok. Édesapja nagyon mérges volna, ha látná ezt a rendetlenséget. Hogy lehet ennyi vér egy helyen? Bárcsak ne jönne le az édesanyja! Ki fogja ezt az egészet feltakarítani? Most már egyfolytában remegett a teste. Észre sem vette, hogy ideges mozdulattal kapargatja a bőrt a karján.

A tábornok fejjel lefelé hevert a fotelban. Arcának felét elvitték a lövedékek. Egyik szeme hiányzott. Koponyájának és agyvelejének egy része a fotel karfájára fröccsent. Micsoda szégyentelen, szemérmetlen dolog! A halálra vált Xénia hirtelen ráeszmélt, édesapja belső részeit bámulja, és még amikor lecsukta a szemét, akkor is látta a lábát beborító, hálóingébe ivódó vért.

Összeszorította a markát, és elborzadva hátrahajtotta a fejét. A beleiből indult az üvöltés, valahonnan a messzi sötétségből, széttépte a gyomrát és tüdejét, elszakította a hangszálait - emberemlékezet előtti üvöltés volt ez, mielőtt a világ és bármi más megszületett volna, amikor csak hamu és sír volt még, semmi más.

A tekintetek mindent elárultak. Valahogy metszőek lettek, néha megvetés bujkált bennük, sokszor szemtelenség. A hatalommal az arrogancia is új gazdára talált.

Ezentúl, ha elment otthonról, Xénia megtanulta elfordítani a fejét, közben pedig rettegett, hogy meglátszódik rajta a harag vagy a rettegés. Merthogy ezekben a márciusi napokban Petrográd acélkék ege alatt nem volt túl szerencsés, ha az ember dühödött volt és arisztokrata. A várost gazként ellepő vörös zászlókat a frissen hullott hóréteg csak még jobban kiemelte. Jutott mindenhová, a Téli Palota sasokkal díszített vasrácsos kapujára, az épületek homlokzatára, a rekvirált automobilokra meg az uralkodói kezdőbetűkre. A cári család portréi eltűntek a kirakatokból. II. Miklós a maga és a fia, a szerencsétlen sorsú kis Alekszej cárevisc névében is lemondott a trónról. Bátyja, Mihály nagyherceg is lemondott, a nép javára. A дума által kinevezett ideiglenes kormányt új alkotmány írásával bízták meg.

Xéniát valaki oldalba bökte a könyökével, egy lépéssel előbbre került. Tekintetével szinte felnyársalta a háta mögött álló szakállas, nem túl bizalomgerjesztő, báránybundát viselő, alkoholtól bűzlő öregembert. Hullámokban tört rá a harag, úgy kellett visszafognia magát, hogy ne lökje meg ő is az öreget. Már egy órája várakozott. Korgott a gyomra. Melege volt, és a lába is fájt.

A vasútállomáson több száz batyus-bőröndös ember verődött össze. Elgyötörtek voltak, beesett szeműek. Sápadt arcú gyerekek nyitott szájjal aludtak édesanyjuk karjában. Három matróz verte a blattot, közben napraforgómagot ettek, a héjat a földre köpdözték. A pénztáraknál tülekedtek az utasok, hevesen gesztikulálva és kiabálva próbáltak jegyhez jutni. Amint egy vonat befutott az állomásra, a vagonokhoz futottak, lökdösődtek, és amennyire tudtak, elhelyezkedtek a vagonok belsejében. Volt, aki felkapaszkodott a vonat oldalán, hogy bemásson az ablakon. Xénia látta, ahogy egy nő elesik, többen rá is léptek, míg egy segítő kéz érte nem nyúlt.

Végre rá került a sor, odahajolt a pénztáráblakhoz. A rács mögött kihajtott nyakú vasutas cigarettázott.

- Jaltára szeretnék jegyeket venni.

- Na persze, polgártársnő - mondta pimaszul a férfi.

- Van pénzem.

- Az lehet, nekem viszont nincs eladó jegyem, így aztán a pénzed egy lyukas fillért sem ér.

- De hát ez lehetetlen! Nem hiszem, hogy olyan képtelen dolgot kérnek. Azért néhány vonat még csak közlekedik az országban. Négy jegyet szeretnék. Mindegy, melyik vonatra, akármelyik napra.

Xénia kabátja belső zsebében a pénze után kutatott. A férfi még egy utolsót szívott cigarettájából, majd az asztalkán elnyomta a csikket. Tömpe ujjai voltak, körmei pizsoktól feketék.

- Ide hallgass, kislány! Nem tetszik, ahogy beszélsz velem, eladó jegyem sincs. Ha nem vetted volna észre, nem te vagy az egyetlen, aki el akar utazni Petrográdból. Gyere vissza később. Akkor talán szerencsével jársz. Vagy akkor sem. Engem aztán nem érdekel.

Lehet, hogy pénzt akar? Hallotta, hogy jegyenként harminc rubelt kell adni az állomásfőnököknek, hogy az ember felférjen egy vonatra, de fogalma sem volt róla, hogy kell az ilyesmit intézni. Francia és német nevelőnői idegen nyelvekre tanították, tanárai számtanra, történelemre és humán tudományokra, de azt senki sem magyarázta el, hogyan vesztegessen meg egy vasúti alkalmazottat.

A férfi felállt.

- Zárunk! - kiáltotta, és kemény mozdulattal felcsapta a kisablakot; a Xénia mögött állók zúgolódní kezdtek.

A fiatal lány összeszorított foggal sarkon fordult. Az egészben az volt az egyetlen jó dolog, hogy láthatta az üres pénztár előtt zsörtölődő savanyú szagú öregember megnyúlt ábrázatát. Utat tört magának a kijáráthoz. Mennyit könyörgött édesanyjának, hagyják el a várost! Az asszony látszólagos vonakodását sehogyan sem értette, hiszen az utazás volt az egyetlen ésszerű megoldás. Ugyan mi-

re is lett volna jó maradni? Mióta édesapját eltemették, Petrográdban az élet maga a rettegés. A házban kulcsra zárták a dolgozószoba ajtaját: senki sem volt elég erős, hogy az elátkozott helyre belépjen. Egyedül Nyanya merészkedett be, rendet rakni. „Az Úr iránti tiszteletből”, mondta. Xénia gondolataiban hirtelen felfénylett a Fekete-tenger partján álló fehér oszlopos, virágágyásos vidéki házuk képe. Heves vágy fogta el a tavasz, a gyümölcsfák és a vad orchideák után. És az az átlátszó, hideg, tükörsima kék tenger, ahová végkimerülésig belevetheti magát az ember...

A hadsereg a széthullás szélén állt. Úgy hírllett, már semmi sem tudja megakadályozni az újabb német offenzívát, sokan attól tartottak, az anarchia az ellenség győzelméhez vezet. A legképtelenebb pletykák keringtek a városban. Összeesküvésekről, államcsínyről suttogtak. Alekszejev és Kornyilov tábornokok nevének említése egyesekben még szított némi bolond reményt arra, hogy minden visszatér a rendes kerékvágásba, de senki semmi biztosat nem tudott. Ráadásul Mását állandó rémálmok kísértették.

Xénia felgyorsította lépteit magas szárú filccsizmájában; sietve haladt el egy rendőrőrs elszenesedett homlokzata előtt. Egész testében remegni kezdett, mert eszébe jutottak a meglincselt rendőrök mezítelen holtteste, amelyeket még a felkelés elején dobtak ki az úttestre. Az őrvongó tömeg valóságos hajtóvadászatot rendezett, kegyetlen vadállatiassággal ott helyben kivégezték a rendőröket. Még a forradalom első óráiban felgyújtották az igazságügyi palotát; a lángok késő éjszakáig megvilágították a sötét égboltot.

A fiatal lány homlokába húzta a sapkáját, és csak ment tovább. Nyanya szerzett neki egy kocsiskabátot, hogy ne keltsen feltűnést bélelt vidrabundájában; hóna alatt bevásárlókosarát szorongatta. Egy ideje eltűntek a fiákerek a városból, a villamosok pedig még mindig nem közlekedtek. Megpörkölődött papírlapok és nyomtatott röpcédulák hagytak piszkos nyomot a hóban. Xénia undorral grimaszolt, majd megkerült egy szeméthalmot.

A szakácsnő és a többi háztartási alkalmazott már édesapja meggyilkolásának másnapján eltűnt a házból, arra hívatkozva, hogy túlságosan félnek olyan családnál dolgozni, amelyre ujjal mutogatnak az emberek. Xénia nem alacsonyodott le odáig, hogy gyávának tartsa őket. Amikor először hagyta el a házat, hogy bevásároljon, ellopták tőle a kenyeret, amelyért két órán keresztül várakozott a hidegben. Ahogy hazaért, felszaladt a szobájába, ruhástól végigdőlt az ágyon, és fogcsikorgatva a plafont kezdte bámulni. Megtanulta a leckét. Ez soha többé nem fordulhat elő.

Épp az utca másik oldalára akart átkelni, amikor egy dudáló autó haladt el egészen szorosan a járda mellett, vörös kis jelzőzászlója csak úgy lobogott a szélben. A sárhányón két katona állt, nyakukban szíjon puska lógott. Xénia felocsúdott, gyorsan félreugrott, és elcsúszott egy jégdarabon. A forradalom kitörése óta nem szórták homokkal a járdákat. Sovány kis szerzeményei szétszóródtak a földön, az ütődéstől még az *Izvesztyija* című munkáslapba gondosan becsomagolt tojások is összetörték. A fiatal lány a járdán térdelt, a nevetségesség és megalázottság érzése könnyeket csalt a szemébe.

-Legalább ejtek néhány könnyet a szerzeményeimért!-mormogta, és dühösen elmorzsolta a könnyecskéket.

Soha életében nem gondolta volna, hogy két nyomorult káposzta, némi krumpli és egy darab szürkés színű kenyér valaha ekkora fontossággal bír majd.

Mása is mennyire könyörgött neki egy kis édességért, ő pedig kénytelen-kelletlen végighallgatta a zsémbes eladónőt, aki kijelentette, hogy szemernyi vaja sincs, és néhány deka cukorért is bőszítő árat kért. Xénia összeszedte magát, leporolta a kabátját, és továbbindult. A legtöbb bolt zárva volt. Rosszkedvű asszonyok tartottak sietve hazafelé, hogy enni adjanak a családjuknak. Xéniához hasonlóan ők is szorosan a fal mellett közlekedtek. A fiatal lány megtanulta, hogy kerülnie kell a gyanús csoportosulásokat. Az utcákat egy ideje lézengő matrózok és katonák lepték el. De a leg-

rosszabb az volt, hogy több ezer szabadjára engedett köztörvényes bűnöző kóborolt a városban, kezükben a kincstári állományból lopott fegyver. A hidakon zugárusok pisztolyt, fegyvert, szablyát árultak.

Xénia megkönnyebbülten fordult be az utcájukba. Már alig várta, hogy otthon legyen, és bezárja maga mögött az ajtót, amit végül sikerült megjavíttatni. Az ablakkeret-hoz szegezett vastag deszkák miatt az előszoba gyászos barlanghoz hasonlított, amelyben hajótöröttek szoktak menedéket keresni. Csalóka védelem volt ez, mégis egyfajta biztonságtudatot adott Xeniának. Amikor észrevette a küszöbön álló, szürke vászonkabátjába burkolózó Nyanya körvonalait, rossz érzése támadt.

- Valami baj van? - gyorsította meg lépteit.

- Az édesanyád. Azonnal el kell menned az orvosért.

- Már megint mi történt? - nyugösködött Xénia. - Több mint két órát gyalogoltam, ráadásul egész álló délelött sorban álltam.

- A baba miatt van. Muszáj orvosnak látnia, de nem működik a telefon.

A távolban lövések hallatszottak, de egyik nő sem fordította arra a fejét. Néhány hét alatt megszokták, hogy lázongó és ellenséges városban élnek.

- Milyen baba? Miről beszélsz? - kérdezte Xénia félelemtől fojtott hangon, és közben az a kibírhatatlan érzése támadt, hogy valamifajta képzeletbeli világba csöppent, ahol már semminek sincs értelme.

- Édesanyád gyermeket vár, ezért olyan fáradékony. Ne vitatkozz, kicsim, szaladj gyorsan a doktorért - fogta karon Nyanya - Vérzik. Nem tetszik ez nekem.

Xénia alig kapott levegőt. Mégis milyen jogon titkolózott előtte édesanyja? Milyen hibát követett el, hogy egy ennyire fontos dolgot eltitkoljanak előle, és az utcán állva kelljen értesülnie a róla, mint valami sehonnai járókelőnek? Összeszorult a szíve. Vajon édesapja megtudta, mielőtt meghalt?

Nem tudta eldönteni, mi kavarta fel jobban: az égből pottyant hír, amelyről érezte, hogy mindannyiuk jövőjére nézve komoly következménnyel jár majd, vagy a Nyanya fátyolos tekintetéből kiolvasott aggodalom, pedig az erős orosz parasztasszony soha nem félt semmitől és senkitől, kivéve a mindenható Istent.

Xénia nem gondolkodott többet, Nyanya kezébe nyomta a kosarat, és futásnak eredt.

*

Néhány órával később az orvos becsukta Nyina Petrovna hálószobájának ajtaját.

- Nyugtalanító a helyzet - mondta gondterhelten. - Ha nem ilyen viharos időket élnénk, nem volnék ennyire aggodalmaskodó, de a mostani történések közepette...

Xénia kis híján elbukott a lépcsőfokban, ahogy az orvossal lefelé tartott.

- Ha az édesanyja szeretné megtartani a gyermeket, minél több időt ágyban kell töltenie. Teljes nyugalomra van szüksége. Szerencsére jó egészségben van, így aztán még semmi sincs elveszve. Néhány nap múlva ismét eljövök, és megnézem.

- De doktor úr, muszáj elutaznunk - ellenkezett Xénia. - Nem maradhatunk itt. Túlságosan veszélyes. A krími házunkba megyünk. Mama ott annyit pihenhet, amennyit csak akar. Mindene meglesz, higgye el.

- Végzetes lenne a gyermekre nézve - gombolta a férfi kimerülten a kabátját. - Mostanában igazán emberpróbáló dolog az utazás. Avonatok zsúfoltak, és senki sem tudja, mikor indulnak, mikor érkeznek. Ki viseli gondját az édesanyjának, ha útközben esetleg elvetél? Kizárt, nagyon sajnálom, grófnő.

A férfi a szétzúzott csillárra nézett. A falon egy elszíneződött rész egy valaha ott lógott, tönkretett festményről árukkodott. A férfi összehúzta magát, mintha hórihorgas, sovány testének minden súlya hirtelen nyomni kezdte volna.

- Tényleg nagyon sajnálom - mondta.

Xénia tudta jól, hogy az orvost nem csupán Osszolina grófné egészségi állapota és a tábornok halála aggasztja, hanem egész Oroszország sorsa. A fiatal lányt bosszantotta az ilyesfajta beletörődés. Csendben kinyitotta a bejárati ajtót, és nézte, ahogyan a férfi beszáll az autóba; orvosként ugyanis engedélyt kapott a közlekedésre.

Az autó egyre távolodott, elhaladt egy tejesbödönökkel megrakott kiskocsit húzó árus mellett.

A fiatal lány úgy érezte, csapdába esett. Nincs választási lehetősége. Ezek szerint itt kell maradniuk ebben az esztételt vesztett városban gyöngge, ágyban fekvő anyjával, az odaadó, de mégiscsak öregecske Nyanyával és a kis Másával. Bezárta az ajtót, egy pillanatra nekidőlt; hirtelen minden ereje elhagyta, lassan lecsúszott a földre. A legtöbb szomszédjuk már elmenekült, közeli barátaiknak pedig épp elég megoldani való problémájuk volt, semhogy még az övékkel is foglalkozzanak. Szofja és szülei Kijevbe menekültek. Xénia ugyan több levelet is írt Szása bácsinak, de hónapok óta nem hallottak róla semmit. Március elseje óta az orosz hadseregben uralkodó korábbi fegyelem darabjaira esett. A munkás- és katonatanács alkotta törvény, az úgynevezett *1. Prikáz* eltörölte a katonai fokozatokat, ahogy az engedelmességet és a tiszteletet is. Ettől kezdve a tiszteket katonai tanácsok nevezték ki, és ők rendelkeztek a fegyverek meg a járművek felett is. A tiszteket nagyobb eséllyel lőtték le saját embereik, mint az ellenség. Xénia jól ismerte Szása bácsi meg nem alkuvó természetét, sokszor nyers modorát; sejtette, hogy jószántából nem fog fejet hajtani az újmódi elvárások előtt, és a legrosszabbtól tartott. Magányosan üldögélt a bejáratnál, átfogta a lábát, homlokát térdére haj-

totta. Időnként még lélegezni is elfelejtett, néhány pillanatra csak figyelt feszülten; az a furcsa érzése támadt, hogy saját teste körvonalait sem érzékeli már.

– Rosszul vagy, Xénia? Mit csinálsz a földön?

Egy kis kéz a vállára telepedett.

Xénia nem is hallotta, hogy húga közeledik. Azonnal fel-emelte a fejét, mosolyogni próbált. Mása nyugtalankodva vizslatta, közben pedig a copfját rágcsálta; erről az idegesítő szokásáról még mindig nem szokott le, pedig annyiszor megfeddték már érte. A kislány letérdelt, hogy nővére mellé kerüljön. Xénia kitérte a karját, a gyermek odabújt. Egyikük sem tudott mit mondani. Az savaknak nem volt többé jelentőségük. Finoman kivette a copfot Mása szájából, hátradobta, majd ringatni kezdte a kislányt. Osszolinék előszobájára lassan leszállt az alkony, és hideg is volt nagyon, a falakon a golyónyomok néma sebhelyeként tátongtak.

A tavasz enyhe volt és hazafiaskodó. Az utcákat deszkával fedték le, hogy a monoton hangon a *Marseillaise*-t skandáló, békét és a nemzetek barátságát hangoztató lelkes tömeget megóvják a sártól. Később a tavasz fényességes, de ádáz nyárnak adta át helyét. A cárt és családját a szibériai Tobolszkba száműzték, a kényszermunkára ítélt rabok és száműzöttek közé. Petrográd minden egyes kerületében akadtak magukat szónoknak kikiáltó *tovarisok*, akik a füstös termekben az ideiglenes kormányt szapulták. Az orrhangú, teátrális Kerenszkij néhány hónap alatt mindenkire maga ellen fordított. Az elhalt államcsínyek és a teremben meg a széles utakon hullákat maguk mögött hagyó szórványos harcok közepette Lenin a híres Ksesinszkaja balerina palotájában rendezkedett be; a hölgy a cár bizalmas barátja volt abban az időben, amikor II. Miklós még csak nagyherceg volt. Naponta megjelent az erkélyen, és a megbabonázott népnek szónokolt, a zsúpfedeles

házaknak békét, a palotáknak háborút követelve. Briliáns kézelőgombja csak úgy csillogott; azt suttogták, feleségét párizsi és berlini divattervezők öltöztetik.

Már órák óta esett, az évszakban most először. A sűrű és makacs hópihéek megtelepedtek a tetőkön, a mellvédeken, a paloták homlokzatait díszítő és a világ összes terhét cipelő hatalmas atlaszokon. Xénia életében először arra gondolt, hogy a makulátlan lepel, a város természetes takarója, amely korábbi telein álomba ringatta, most valójában szemfedőhöz hasonlít.

Fáradt mozdulattal engedte le a vastag, füzérdíszes függönnyt. A szobában fojtogató volt a meleg. Az egyik asztalon egész halom tiszta vászon feküdt. Az egy lábú kerek asztalkát és a terjedelmes székeket arrébb rakták. Az egyik sarokban szerény fehérneműs kosár várta az újszülött érkezését. Babonából soha nem készítettek bölcsőt a születés előtt. Édesanyja az ágyban feküdt, hasát hímzett családi monogrammal díszített takaró fedte. Arca izzadt, szemét tágra nyitva a semmibe bámult. Vajon meddig tart még?, gondolta magában a fiatal lány. Mennyi ideig képes egy nő elviselni a hullámokban rátörő összehúzódásokat, amelyek, úgy látszik, semmire sem jók? Hiszen édesanyja már vagy tizenkét órája szenved.

Friss vízbe mártott egy vászondarabot, és megtörölte vele az asszony homlokát.

- Kedves vagy, angyalom - mormolta rekedten Nyina Petrovna, és próbálta megfogni lánya kezét.

Xénia idegesen húzódott el, mintha csak a takaró redőit rendezgetné.

- Ugyan már, mama, csak teszem, amit kell, ennyi az egész. Nemsokára világra hozod a kisbabát, és minden rendben lesz. Ne nyugtalankodj.

Édesanyja megsimogatta az arcát, Xénia pedig becsukta a szemét, alig tudta visszatartani a remegést. Képtelen volt elviselni édesanyja gyengeségét, és azt a végtelen alávetettséget, amellyel a sors szomorú akaratát elfogadta. Noha a balsorsú ágyban megkínzott test egyfolytában re-

megett, Nyina Petrovna épphogy csak jajongott, majd hogyan bocsánatot kérve még ezért is. Xénia jobban szeretne volna, ha ordít, ha átkozódik, ahogy csak a torkán kifér, ha azt kiáltja, micsoda igazságtalanság volt férje halála, most meg ez a szenvedés. De hiába is próbált, mintegy saját maga visszhangjaként, bármifajta lázadást felfedezni édesanyjában, ott csak csendet talált.

Nyílt az ajtó. Nyanya a lábával nyitotta ki, egy lavór forró vizet hozott. Tiszta kötény volt rajta, a hajpánttól bőre megfeszült. Xénia segített, hogy a kályha mellé letehesse terhét.

- Azt hiszem, nemsokára itt az idő - mormolta az úrnőjét figyelmesen szemlélő öregasszony.

- Tizenkét órája ismételted ugyanezt - motyogta Xénia.

- Tudom, hogy félsz, de a baba most már mindjárt megszül.

- Nem félek - suttozta Xénia összeszorított foggal. - Csak szeretném, ha megszületne a gyerek, és vége lenne az egésznek.

- Megtennéd, hogy a konyhában utánanézel Másának? Az édesanyját szeretné látni, de félek, megijesztené a látvány. Az én kis fürjecskémnek már így is épp elég riasztó rémálmai vannak.

Xénia lehajtott fejjel kiment. A szoba fullasztó melege után a folyosói nedvességtől csak úgy futkosott a hideg a hátán. Lement a konyhába; Mása a nagy faasztalnál ült, és egy nyitott könyv előtt álmodozott. A rézedények, amelyeket régóta nem tisztogatott senki, szomorúan lógtak a falon, a mosogató tele volt a déli mosatlan edénnyel.

- Hogy van a mama? - kérdezte a kislány; Xénia felfordította a visszáján pihenő könyvet.

- Hazudnék, ha azt mondanám, minden rendben megy, mama mindenesetre nagyon bátran viselkedik. Nyanya megnyugtató, hogy nemsokára kishúgunk vagy kisöcsénk születik.

- Azt hiszem, *mamocska* fiút szeretne. A papa miatt, tudod? - mormolta Mása.

A gyerek csak nagyon nehezen volt képes édesapjáról beszélni. Pedig nem látta a széttépett holttestet. Másának az volt az utolsó képe az édesapjáról, ahogy elalvás előtt megcsókolja. Xénia irigyelte tőle ezt a fajta szabadságot. Vele bizony előfordult, hogy meztelen lábbal kiment a hóba, és zavarodottan próbálta eltüntetni magáról a vérnyomokat, mintha csak arra lenne kárhózzátva, hogy élete végéig hordozza testén a borzalom letörölhetetlen stigmáit.

A szamovár füttyülni kezdett. Xénia kitöltött két csésze teát.

- Hát te, Mása, te is inkább kisfiút szeretnél?

A kislány vállat vont, száját belemártotta a keserű innivalóba, és grimaszolt egyet.

- Nekem aztán mindegy. Én csak azt akarom, hogy mama jól legyen. Nyanyuska azt mondta, imádkozzak, és egyfolytában imádkozom, mégsem történik semmi. Talán ha te is velem imádkoznál, gyorsabban mennének a dolgok. Kettőnket jobban meghallgat, nem gondolod?-tette hozzá reménykedve.

Xénia elfordította a tekintetét. Azóta a bizonyos februári éjszaka óta ő már nem nagyon hitt semmiben, de jobbnak látta, ha megtartja magának a kétségeit. Mint minden orosz dadának, az övékének is igen erős volt a hite. Kis szobájában a kazanyi Szűzanya ikonja előtt állandóan égett a mécses. Nagyon felkavarta volna, ha megtudja, hogy Xénia hónapok óta nem imádkozik.

- Hát persze, kicsim - melengette húga hideg kis kezét.-Hunyjuk le a szemünket, és imádkozzunk, hogy mamára vigyázzon az őrangyala.

- Meg papa is.

- Meg papa is, természetesen.

Lehajtották a fejüket. Xénia futva Mására pillantott, aki minden erejével összpontosított.

Hirtelen dörömbölni kezdtek a bejárati ajtón; mindketten felugrottak.

- Mi ez?

- Nem tudom - állt fel Xénia.

Kinyitott egy szekrényajtót, előhúzta a nagy fűzfakosarat, amelyben régebben a fát tárolták.

- Bújj ide, a kosár mögé.

- De itt pókok vannak - nyafogott az egész testében remegő Mása.

A dörömbölés már kétszer olyan hangos volt. Xénia tudta, hogy nincs választása. Meg kell védenie kishúgát, és nem tudja felvinni az emeletre, ahol az édesanyjuk éppen most szül. Talán csak a jóisten tudhatja, mi történne akkor.

- A pókok nem fognak bántani. Odaadom a babádat. Gyereünk, Mása, siess!

Vállon ragadta a húgát, és a poros hátsó kis részbe tolt. Mása remegő szájjal kuporgott a félhomályban, alig lehetett kivenni az alakját. Kerek kis képe úgy világított, akár a hold. Xénia húga kezébe adta rongybabáját.

- Az a legfontosabb, hogy ne csapj zajt. Megnézem, mi történik, és azonnal jövök - mondta, közben pedig visszarakta a kosarat a helyére, és elhúzta a polc ajtajait, de nem zárta be.

Az előszobába sietett. Semmi értelme sem volna, ha nem nyitna ajtót. A vörösgárdisták meg a többi bolsevik nyilván nem bajlódnak holmi óvintézkedéssel, hogy bejuthassanak egy olyan házba, amelyet kifoszthatnak, vagy épp felgyújthatnak. Semmi sem szent a szemükben. Egyfolytában semmibe veszik az emberek magánszféráját. A jogtalan visszaélések mindennaposakká váltak, október elejétől fogva azonban egyre feszültebb lett a helyzet. Baljós pletykák terjedtek arról, hogy egyszer s mindenkorra végezni akarnak az összes burzsujjal és a nép megnyomorítóival. A bolsevikok gyűlölködő elszántságával szemben a Kerenszkij-kormány úgy hánykolódott, akár egy hajó a vízen.

Xénia félelemtől elszorult gyomorral megbizonyosodott róla, hogy a nagyanyjától kapott gyöngyház berakásos pisztoly valóban a zsebében van-e, aztán elhúzta a reteszt az ajtón. A tábornok halála óta nem ez volt az első eset, hogy

a forradalmisták behatoltak a házba. A felkelés első napjaiban akár többször is visszatértek, rejtőzködő rendőröket, áruló tiszteket és fegyvereket kerestek, és természetesen a pincét sem mulasztották el felforgatni, ahol nagyapja burgundi borát őrizték. Ennek ellenére minden egyes alkalommal ugyanaz a jeges félelem fogta el.

Gondosan kitárta a bejárati ajtót, közben próbálta összeszedni magát. Fekete bőrzakós, tölténytáskás, vörös kar-szalagos férfi állt előtte. Hátratolt sapkája alól húsos szájú, széles pofacsontú arc tűnt elő, amelyet többnapos boros-ta szegélyezett. Sötét szemével a lányt fixírozta; a pillan-at töredékéig tekintetében bizonytalanság villant, mint-ha nem számított volna arra, hogy egy nadrágos, csizmás, derekán övvel összefogott zakós fiatal lány méregeti majd felsőbbrendűen.

- Igen? - mondta Xénia.

A férfi visszazökkent, és megvető mosoly telepedett az arcára.

- Házkutatást tartunk.

- Csak az idejüket vesztegetik. Innen már nincs mit elvin-ni. A pince is üres, fegyverünk nincs. Ebben a házban csak nők vannak.

- Mondja maga - vetette oda hátulról egy szakadt ruhájú, koszos hajú szőke katona.

Körülbelül tízen lehettek, Xénia meg sem lepődött, ezek mindig csoportosan járnak. Ázsiai módra húzott szemük gu-nyorosan villant a lányra báránybőr sapkájuk alól. Ápolat-lan, szedett-vedett, koszos ruhában voltak, mocskos zakó-ban és ormótlan csizmában. Különböző fegyverek voltak a nyakukba akasztva vagy a derekukra csatolva. Ahogy tel-tek-múltak a hónapok, Xénia rájött, miféle hatalmi játék dí-vik ezek között a hiénák között. Mint általában a falkákban, itt is volt egy domináns hím, csak hogy annak a hatalma sem volt örök életű. A szovjetek életre hívása sokszor a legfurcsább helyzetekben is folyamatosan megkérdőjelez-te a tekintélyt. Mindenhol a képtelenség vette át az ural-mat. A kórházban például többször is látott betegekből álló

és az éppen kiválasztott orvosnak dirigáló szovjetet. Ha nem tetszett nekik a gyógyszer, egyszerűen nem vették be. Így aztán Xénia nagyon is tisztában volt vele, hogy a bandavezéri szerep akár egyik pillanatról a másikra is változhat. Csak át kellett látni a kiosztott szerepeket, és megpróbálni elhinteni a kételyt közöttük, mégpedig úgy, hogy az ember egymás ellen uszította őket. Egy ilyesfajta csoportban mindössze két-három olyan ember van, aki képes az akaratát a többiekre kényszeríteni, akik pedig csúszómászóként engedelmeskednek.

- Majd megnézzük a saját szemünkkel - lökte félre Xéniát a vörös karszalagos.

A forradalmisták beözönlöttek az előszobába. Xénia csakis ilyenkor nem sajnálta, hogy az Osszolin-ház siralmas állapotba került. Nyanyával és Másával még borzalmasabb állapotba juttatták a földszinti tárgyakat, szétszaggatták a fotelhuzatokat, leakasztották a képeket, összetörték a porcelánokat. Xénia remélte, így talán útját állják a hívatlan látogatóknak, persze, semmiben sem lehettek biztosak. Az új emberfajta elég szeszélyes természetű volt. Mert amíg ha valaki elnevette magát, akár géppuskasorozatot is kaphatott cserébe, addig a visszataszító külső néha egyszerű lelket takart, és a hirtelen érzélem olykor még gyermeki jószágot is felvillantott.

A férfiak - bár nem nagy meggyőződéssel - belöktek néhány ajtót. Hangoskodtak, kedvenc szólamaikat pufogtatták, és szétköpködték a napraforgómag héját. Xénia mindig csak a bőrkabátos után ment, le nem vette róla a szemét. Nyilvánvalóan az a főnök.

- Odafönt mi van? - indult el felfelé a férfi; kettesével szedve a lépcsőfokokat.

Xénia elszorult torokkal követte.

- Az anyám a bábaasszonnyal. Éppen szül. Nem mehetnek be hozzá.

- Aztán miért nem? - vetette oda gúnyosan a férfi. - Maga szerint mifelénk olyan nagy cécot csapnak a szülés körül? Nekem erre nincs időm, polgártársnő. Az anyja sem ér többet, mint akármelyik orosz asszony. Ugyan miért volnának előjogai?

Azzal kinyitotta egy használaton kívüli szoba ajtaját. Xénia megkerülte a férfit, és lecövekelt édesanyja ajtaja előtt. Szíve úgy kalapált, majd' kiesett a helyéből.

- Megtiltom, hogy bemenjen!

A szőke katona olyan durván lökte félre, hogy kis híján elveszítette az egyensúlyát. Hatalmasat rúgott az ajtóba, amely a falnak vágódott. Xénia elborzadva látta, hogy édesanyja széttárt lábbal fekszik az ágyban, Nyanya pedig épp az asszony combja fölé hajol. Az édeskés és hányingerkeltő szag a torkát szorongatta. Nyina Petrovna arca vérvörös volt, szőke hajtincsei homlokára tapadtak. Az öregasszony felpattant, és asszonyára dobta a takarót.

- Tűnjetek el innen, ostobák!-ment oda kiabálva a szobába belépő két férfihoz. - Hogy mertek egy asszonyt megzavarni, aki épp életet ad? Mit szólna édesanyátok, ha látná, micsoda alávalóságot követtek el? Azonnal takarodjatok innen, nyomorult semmirekellők!

Noha a két férfi válláig is alig ért, Nyanya odament a vörös karszalagoshoz, és beleöklözött. Xéniának az a különös érzése támadt, hogy két Oroszország csap most itt össze, és bár mindkettő a népben gyökeredzik, az egyiket évszázados odaadás és engedelmesség jellemzi, gyakran alávetettség és megadás is, míg a másik elvakult és erőszakos, eltorzítja a gyűlölet, amely egy véres forradalom rúgkapálásából született, arról pedig szinte semmit sem tud az ember, kivéve azt, mennyire kegyetlen.

Nyina Petrovna hirtelen hátravetette a fejét, és borzalmas torokhangon üvölteni kezdett. A szülés fájdalomának látványa valószínűleg sokkal rettenetesebb volt, mint amit a két durva alak valaha is képzelt volna, mert azonnal hátrálni

kezdték, egészen megbabonázta őket az asszony látványa, aki se nem lát, se nem hall, mert teljesen átadja magát gyermeke születésének, akár saját élete árán is.

A vörös karszalagos elsápadt. Sarkon fordult, és kiment a szobából, társa szorosan a nyomában. Nyanya az orrukra csapta az ajtót. A szülés sikolyai szinte beleivódtak a falba, miközben a férfiak szaladtak lefelé a lépcsőn.

- Nincs itt semmi, megyünk tovább - mondta torokhangon a karszalagos.

A parkettán csattogtak a csizmatalpak. Xénia nézte, ahogy elmennek, közben az járt a fejében, ugyan most épp mi ragadhatott a kezükhöz. Minden baráti látogatásuk alkalmával eltűnt valami a házból - óra, dísztárgy, ezüstkanál... De már szaladt is, hogy kiszabadítsa Mását, aki sírva kapaszkodott belé. Igyekezett megnyugtatni kishúgát, tejet melegített neki, még egy kis gondosan őrizgetett mézet is csorgatott bele. A kislánynak a félelemtől összekoccantak a fogai, inni is alig tudott. Aztán, mivel Mása nem volt hajlandó egyedül maradni a konyhában, mindketten felmentek az első emeletre.

Xénia bekopogott. Nyanya kinyitotta az ajtót. Az öreg-asszony már kivette hajából a pántot. Kócos volt, de tekintetéből vidámság sugárzott. Karjában egy pólyába bugyolált csecsemőt tartott, akinek csak piros és ráncos arcocskája látszott ki.

Köszönöm, istenem, vetett keresztet megkönnyebbülten a fiatal lány, ugyanakkor el is búvólte az újszülött törékeny lénye.

- Hogy van a mama? - kérdezte nyugtalanul, mert a szoba furcsán békés volt.

- Asszonyom egyelőre pihen, de nemsokára láthatjátok. Itt a kisöcsétek, galambocskáim. Édesanyátok kívánságára Cirillnek kereszteljük.

*

Xéniát a csend ébresztette fel. Szája kiszáradt, teste elmacskásodott; valószínűleg elaludhatott néhány percre. Szobájában ült a hintaszékben, a csecsemőt a karjában ringatta. Most az egyszer kivételesen nem sírt, inkább érdeklődve vizsgálgatta nővérét. Xénia maga is meglepődött ezen a nem várt nyugalmon; megbizonyosodott róla, hogy a babával minden rendben van, és egy csókot nyomott a kisfiú feje tetejére.

Cirill miatt Nyanya és Xénia az éjszakák jó részét ébren töltötték. A fiatal lány ragaszkodott hozzá, hogy ő is foglalkozzon a csecsemővel, mert szerette volna, ha az öregasszony néha azért pihenne is egy keveset. Nyanya ugyanis nemcsak a babára vigyázott, hanem Nyina Petrovnára is, aki nem tudott kilábalni a szülés utáni gyengeségből. Rengeteg vért veszített, fáradt volt és lázas, sehogy sem tudta visszanyerni az erejét. Így aztán Xénia néha napközben elelszunyókált, hol a Gostiny Dvor áruház falának dőlve, hol evés közben az asztalnál, vagy az orvosnál a széken; úgy csente el magának ezeket a ritka és értékes, alvással tölthető pillanatokot, ahogy a tolvaj emeli le az árut a polcról.

Az előszobából felhangzó örömkialtás verte fel. Néhány pillanattal később Mása sietős léptei koppantak a lépcsőn, majd a kislány berontott a szobába. Arcán két kis piros folt égett, majd ragyogó mosoly áradt szét rajta. Xénia szívében fájdalommal gondolt arra, hogy hónapok óta nem látta húga arcán ezt a természetes lelkesedést, és a felismerés szinte megijesztette.

- Sosem találod ki, ki van itt!-kiáltotta Mása.

Noha hónapok óta nem gondolt rá, Igor Kunyin hirtelen megjelent lelki szemei előtt, tűzérségi egyenruhájában, háromnegyedes kaftánban, buggyos nadrágban, kisuviszolt vörös bőrcsizmájához illő vörös orosz ingben. A szabályos szépségű arc komolyan nézett rá. Pillantása gyöngéd volt. Mintha csak egy másik világból csöppent volna ide. Hogyan is felejtethetett el valakit olyannyira, aki hónapokig úgy kellett neki, akár a levegő? Szédülés fogta el.

– Gyere gyorsan! – rángatta fel Mása, szinte kényszerítve, hogy felálljon. – Nem mondok semmit, legyen meglepetés!

Xénia átadta hűgának a csecsemőt, a kislány kitárta karját. Mása igazi birtokló és féltékeny szeretettel csüggött kisöccsén. Ha engedték volna, éjjel-nappal vele van. A gyermek lelkesedését látva ez akár még jó hír is lehetett volna, csakhogy Xénia az utóbbi hónapokban elveszítette a boldogságra való képességet, gyanakodó lett, hangja pedig metsző, és ha néha nagy nehezen sikerült is egy mosolyt kicsikarni belőle, az a különös érzése támadt, menten szétasad a bőre. Lázás mozdulatokkal próbálta rendbe szedni a haját.

Önkéntelenül is a konyhába ment, amely lassacskán az életterükké vált. Ide húzódtak vissza, mert ezt a helyiséget volt legkönnyebb fűteni, és mert a szalonok léket kapott hajókhöz kezdtek hasonlítani. Egy tisztai váll-lapjaitól megfosztott katonai zubbony lógott a fogason, vizes csík maradt utána a kövön. Az asztalnál egy férfi ült, és a tányér fölé hajolva hangosan szürcsölte a levest. Ápolatlan haja zubbonya nyakát verdeste. Nyanya karba tett kézzel állt a kályha mellett, arckifejezése egyszerre volt gondterhelt és elégedett. Mintha megérezte volna Xénia jelenlétét, a férfi megfordult, és lassan felállt.

– Szása bácsi – motyogta döbbenten Xénia.

Gyanúsán pecsétes, összevissza foltozott katonaruhája szinte lógott a férfi testén. Arcvonásai megkeményedtek, homlokán csúnya vágás éktelenkedett, arca beesett.

– Xénia, hát itt vagy...

Hangja rekedt volt, háta hajlott. Xénia majd' felfalta a tekintetével, próbálta fellelni a meggyötört férfiban gyermekkor kedves játszópajtását. A tíz évvel idősebb Szása remekül töltötte be a bálvány megbecsült szerepét. Most elbátortalanodva állt az ismeretlen férfi előtt; amikor azonban Szása elmosolyodott, egy rövidke pillanatra arcát huncut fény ragyogta be. A férfi nyakába vetette magát. Szásának ázott gyapjú- és savanyú szájszaga volt, de Xénia

csak annál jobban ölelte, mintha így akarta volna a megtört testben megóvni az egykor annyira szeretett, ereje teljében lévő, tekintélyes fizikumú nagybácsi emlékét.

A férfi egy mozdulattal eltolta magától.

- Bocsáss meg, hogy ennyire alkalmatlan a kinézetem, de...

- Szása bácsi! Hallottad, mi történt a papával?

A férfi arcvonásait végtelen szomorúság lágyította el; érdes kézzel simította meg a fiatal lány arcát.

- Nyanyuska mesélte. El sem tudom mondani, mennyire sajnálom. Csodálatos ember volt, tudod jól, hogy nagyon szerettem. Az a rengeteg öldöklés... Stackelberg tábornokot a felesége szeme láttára ölték meg, a holttestét pedig bedobták a Névába. Ezek a szörnyetegek nem tisztelnek sem élőt, sem holtat.

Xénia testén remegés futott át. Lába reszketett. Attól félt, nagybátyja képtelen lenne megtartani, ha elveszítené az egyensúlyát, inkább arrébb állt kicsit.

- Enned kell - suttogta, miközben próbálta összeszedni magát. - Aztán majd gondjaimba veszek. Ne félj, tudom, hogyan kell. A kórházban már rám bízzák a felületesebb sebeket. Hetente egyszer megyek, pedig itthon minden olyan bonyolult lett. Fogalmad sincs róla! Mindenért küzdeni kell - hogy legyen ennivaló, fűtés, hogy a mama és a kisbaba rendben legyenek. Van egy kisöcsénk. Mindjárt felmehetsz, és megnézheted. De most mesélj! Mi történt veled? Írtam, de nem válaszoltál, így már a legrosszabbra is fel voltam készülve...

Nagybátyja üres tekintetéből rájött, hogy csak összevissza locsog, ezért inkább elhallgatott. Szásán rögvést látzott a megkönnyebbülés. Visszaült, kézbe vette a kanalat, és a levesestányér fölé hajolt. Mintha a körülötte lévő világ megszűnt volna létezni, nem érdekelt sem unokahúga, sem Nyanya, sem pedig a rendetlen, de barátságos konyha a kotyogó szamovárral, Mása iskolafüzeteivel, a babaruhákkal, amelyeket Nyanya a lányok kinőtt ruháiból varrt, mert a városban egyáltalán nem lehetett

ruhaneműt kapni. Szása arcát megkeményítő falánksággal tépkedte fogával a kenyeret, belemártott egy darabot a borscsba, betömte a szájába, aztán lenyalta az ujját, és ivott egy pohár vörösbort. Koszos keze nyomot hagyott a kristálypoháron. A céklaleves néhány cseppje ott fénylett az állán, kabátujjával törölte le. Hát ez is a forradalom, gondolta elképedve Xénia.

*

Nyanya megparancsolta, hogy vigyék ki a házból Szása ruháit, a hidegben majd megfagynak a tunikájában hemzsegő tetvek. A zokniként szolgáló batisztinget meg a többi rongyot majd holnap elégetik. Xénia felment édesapja szobájába körülnézni, mit adhatna Szására, hogy végre méltóképpen felöltözhessen. Most nyitotta ki először a szekrényeket; a kölnivíz illata a fejébe szállt. A szekrényajtónak dőlt, arcára borított egy sálát. Most újra az örökmozgó kislány volt, legszívesebben édesapja karjába vetette volna magát, aki pedig addig pörgetné, amíg hangoosan nevetnie nem kell. Istenem, mi maradt ebből? Ma már éjjel-nappal félelem szorítja össze a gyomrát.

A bolsevikok háromnapnyi, nem túl látványos harc után megszerezték a hatalmat. Az Auróra cirkáló felúszott a Néván, a Péter-Pál-erődből néhányszor átlóttek a Téli Palotára, október 25. éjjelén pedig a néhány hősie asszony és kadét által védelmezett ideiglenes kormányülésre betörték a forradalmisták. Kerenszkij tolvajként menekült, Lenint pedig kinevezték a néphatalmi kormány élére. A helyzet néhány óra alatt kaotikusra fordult. Alázadók és a katonák elárasztották a várost, és a katonai akadémisták utcákat elborító holttesteik között ittak és fosztogattak. Se szeri, se száma nem volt a lopásoknak és az erőszaknak. Xénia hetek óta csak abban tudott valamifajta menedéket lelni, ha fáradtságtól elgyötörten álomtalan alvásba zuhant.

A Szása fürdőjéhez melegített víz páragőzbe burkolta a konyhát. A fiatal lány haja göndörödve tapadt homlokára. Beleöntötte a nagy dézsába az utolsó vödör vizet, majd egy paravánt húzott elé, hogy bácsikája kicsit félrevonulhasson, és Nyanyuska is kedvére kényeztethesse. Mondania sem kellett, mindannyian értették, hogy Szásának annak az asszonynak a határozott, ugyanakkor vigyázó modulataira van szüksége, aki gyermekkorá lidércálmai közben ringatta, és aki titokban szobájába osonva még egy kanál hajdinakását dugott a szájába, ha úgy gondolta, a fiú nem evett eleget. Ezen az estén az írástudatlan orosz parasztasszony feltétel nélküli szeretete kellett neki, aki még húszéves sem volt, amikor a család szolgálatába állt, így próbálva meg a testét ért szégyent eltörölni, ha már lelke háborgását sehogyan sem tudta lecsendesíteni.

Szása frottírköpenybe burkolózva, gondosan hátrafésült, vizes hajjal üldögélt; Nyanya lerakott elé egy poharat meg egy üveg vodkát, azzal visszament úrnőjéhez. Xénia egyedül maradt nagybátyjával. Alkoholal és vattával felfegyverkezve a férfi arcsebét kezdte tisztítani.

- Folytatom a harcot - grimaszolt Szása, ahogy unokahuga vattával homlokához ért.

- Mégis, ki ellen? A németek vagy a bolsevikok ellen? Az ember jószerivel már nem is tudja... Ami engem illet, a saját ellenségeimmel nap mint nap találkozom az utcasarokon. Néhányan egyenesen úgy járkálnak, hogy bajonettükre tűzik ellenségük fejét.

A férfi keserűen elmosolyodott.

- Nagyon is jól értelek. Kezdetben nem voltam ellene az ideiglenes kormányoknak. Kártékonynak tartottam a cár körüli csoportosulást, csak hogy azok az átkozott politikusok becsaptak minket. Hagyták, hogy hóhérok és csalók kerüljenek hatalomra. Aú! Vigyázhatnál, ez fáj! Lenin és Trockij félelmetesek. A nyomorultak mindenáron különbékét követelnek... Hányingerem van tőlük - hajtott le tisztán egy újabb pohár vodkát.

Xénia már befejezte a sebtisztítást, de Szása még mindig elégedetlenül morgolódott; a sebre tiszta kötés került. Biztosan helye marad, nem baj, a nők csak annál inkább ellenállhatatlannak tartják majd.

- Alekszejev tábornok visszavonult a Don mögé - folytatta a férfi. - Pár száz tiszt már elindult. Kornyilov önkénteseket toborzott egy antibolsevista hadsereghez. Természetesen én is közéjük állok.

Xénia összeszorította a száját.

- Nyilván becsületbeli ügy - mondta, és sehogy sem értette, honnan ez a hirtelen hangulatváltozás.

Hirtelen nagyon kimerültnek érezte magát. És el is szokott a férfitársaságtól. Most, hogy Szása ismét emberi külsőt öltött, Xénia újra felfedezte benne azt a férfias szépséget, amely a háború előtt annyi szentpétervári lányt kábított el. Akkoriban ő még csak egy kislány volt, érzéketlen az ilyesfajta részletekre. Most már viszont nagyon is érzékelt, még ha csak egy családtagjáról is volt szó, azt a fajta vonzerőt, amely felkelti az asszonyok érdeklődését, és amely - az arcvonások bizonyosfajta harmonikus elrendeződésén túl - javarészt misztikus dolog. Szása még fáradtan is szép volt: arcvonásai élesek, tekintete pedig, mióta visszanyerte erejét, még áthatóbb lett. És mint a legtöbb férfi, aki tisztában van méltóságteljes külsejével, ő is szinte az egész teret kitöltötte.

Továbbra is harcolni akart, unokahúga pedig igazán örülhetett volna ennek. Csakhogy Xénia most mással volt elfoglalva: kerül, amibe kerül, ki kell juttatnia négy embert ebből a barbár horda által elfoglalt városból. Furcsamód valahogy nem tudott megbízni a vele szemben ülő fiatalemberben, aki újabb pohár vodkát töltött magának, miközben nyilván diadalmas csatákról és valószínűtlen győzelmekről álmódzott. A tizenöt éves Xénia öregnek érezte magát, és meg volt róla győződve, hogy a férfiak valósága bizony nem azonos az asszonyokéval.

Kivett egy poharat a szekrényből; a férfi tréfálkozón azt mondta:

- Ejnye, hiszen ehhez még kicsi vagy!

A lány ingerült lett, tekintete szigorúan villant. Most hirtelen mégis mit képzelsz magáról? Előhúzta zsebéből a pisztolyt, és az asztalra tette.

- Hát még most sem érted? - vetette oda szárazon. - Ebben a szép új világban, amelyet Lenin bajtárs ígér nekünk, többé már nincs jelentősége az életkornak. Egyébként sem volt soha előírva, milyen életkorban kell meghalnia valakinek, nincs igazam? És az a legrosszabb az egészben, hogy nekem még ehhez sincs jogom. Ott van a mama, Mása, Cirill, Nyanyuska... Minél messzebbre kell vinnem őket, pedig az utazás mostanában maga a pokol, és fogalmam sincs, mi vár majd ránk Krímben. Szóval, tölts csak nekem a vodkából, kérlek, mert nagyon is megérdemlem, és szükségem van rá!

Azzal ellentmondást nem tűrően lecsapta maga elé a metszett kristály pohárkát. Szása zavarodottan engedelmeskedett.

- Hát persze, hogy el kell mennetek - mondta békítőleg. - Nem is értem, miért vagytok még itt egyáltalán. Majdhogynem találomra jöttem, azt gondoltam, biztosan üres lesz a ház.

- Mama nem utazhatott, mert a baba életébe került volna. Azt reméltem, Cirill születése után azonnal indulhatunk, de mama még mindig nagyon gyenge. Pedig nincs más lehetőségünk. Most már egészen más a helyzet, mint februárban. A komisszárok egyre veszélyesebbek. Most, hogy a magántulajdont eltörölték, csak a jóisten a megmondhatója, mi lesz a házzal - nézett körül szomorúan Xénia. - Bármikor elvehetik tőlünk, és odaadhatják másoknak. Néhány barátunk házáat teljesen kifosztották. Nálunk pedig úgy járkálnak ki és be a vörösgárdisták, ahogy nekik tetszik. Örület még csak belegondolni is, hogy mindez már nem a mi tulajdonunk. Egy ideje felöltözve alszom, így nem érhet meglepetés.

Egy hajtásra kiürítette a poharat. Az alkohol tüze kellemesen elárasztotta a torkát, a nyakát fojtogató láthatatlan hurok is engedni látszott.

- Minden készen áll - folytatta. - Az összes pénzt kivettem a bankból, amennyit csak tudtam, bár most már a számlákat is zárolták. Az ékszereket elrejtettem Mása babájába, Nyanya szoknyakorcába és Cirill pólyájába. Darabjaira szedtem a smaragdynyákláncot, és férfiruhát is varrtam magamnak. Nemsokára megpróbálom magam újoncként felvetetni. Így talán több esélyem lesz, hogy megvédhessem a többieket. Úgy határoztam, tíz nap múlva indulunk, történjék bármi is. Addigra a mama is jobban lesz. Muszáj, hogy így legyen.

Alekszandr Petrovics elképedve nézte vele szemben ülő unokahúgát. Sehogy sem sikerült összetársítania a felhajtott újjú férfitulóveres, derekán vastag bőrvövel összefogott nadrágot viselő, határozott és mogorva fiatal lány képét annak a gyermeknek a képével, aki nem is olyan rég még a térdén lovagolt. Xéniától ellopták a gondtalan fiatalság idejét, gondolta; vajon egy nap megbocsát-e a sorsnak, vagy egész életében bosszúra vágyakozik majd?

- Együtt fogunk utazni. Soha senki nem hinné el rólad, hogy katona vagy, ez nevetséges.

- Miért, azt hiszed, hogy az arisztokratikus külsődnek jobban hisznek majd? - vágott vissza fensőbbbségesen Xénia. - Te is jól tudod, hogy minden ellenőrzési pontnál leszállítják a férfiakat, és a forradalmi bizottságok megnézik mindegyikük kezét, hogy eldöntsék, tiszték-e vagy a nép sorából származó katonák. Ha csak egy kis kétségük is van, lelövik őket.

- Ebben az esetben minden rendben lesz, nem? - mutatta a férfi háborúban tönkrement kezét. - Én már megtettem, amit kellett, nem gondolod?

A fiatal lány csak nézte a rosszul behegedt húst, a feketéllő vágott sebeket; furcsa, az ujjak még így is milyen finomak, elegánsak, előkelőek! Senki a világon el nem hinné Szása kezéről, hogy az egy falusi katona keze, mint ahogy Nyina Petrovnára is elég volt csak ránézni, egyből látszott,

hogy arisztokrata nő, akiket pedig mostanság rögtön pel-
lengérré állítanak. Elkeserítő, mennyire látszik a különbö-
zőség az ember arcvonásain!

Xénia felnevetett.

- Uramisten! Itt ülünk, és azon esszük magunkat, ho-
gyan hasonlíthatnánk minél jobban a parasztkra, miköz-
ben sajnáljuk, hogy nem vagyunk elég közönségesek és tor-
zak. Ha nem volna ennyire kétségbeejtő a helyzet, komikus
volna ez az egész.

Szása elmosolyodott, pedig nem szórakoztatta a helyzet.
Jól tudta, Xénia kicsoda borzalmas tragédiát állt ki. Ha
arra gondolt, hogy a fiatal lány találta meg édesapja holt-
testét, összeszorult a szíve; csakhogy unokahúgának még
így sem volt fogalma arról, milyen állatiasságba süllyedt
Oroszország. A családi fészek vastag falai - noha golyók
lyuggatták át - mégiscsak megóvták a legrosszabbtól.

Szása remegő kézzel töltött újra magának. Egyfolytában
képek kísértették: milyen vadállati kegyetlenséggel szögez-
ték oda a forradalmisták a megkínzott tisztok testére a
tisztai váll-lapjaikat, darabolták fel az ellenséget, vágták le
a végtagjaikat, vágják ki a szemüket, a holttesteket pedig
megcsonkították és megszenteltelenítették. Az sem izgat-
ta őket, ha civilekre rontottak rá. Mintha csak a lelküket
tagadták volna meg. Pedig Oroszország mélységesen hí-
vő ország... Eskütételére gondolt. Milyen szép idő volt az-
nap, a zászlók csattogtak a szélben. A vallásuk szerint sor-
ba állított újoncok, legyenek akár ortodoxok, katolikusok,
lutheránusok, zsidók vagy muzulmánok, mind esküt tettek
papjaik jelenlétében. Volt például két katona, akik egy asz-
talra helyezett fabálványra esküdtek fel. Mi maradt ebből
az elfogadó szellemiségből, amely az államvalláson túl az
ember leglényegére figyel?

Szása azon töprengett, vajon a néhány tisztársánál ta-
pasztalt apátia nem valamifajta belső bénultságból ered-e,
amely az ellenfeleiket éltető energia feletti megdöbbenés-
ből táplálkozik? Vajon minden erejüket felemésztette, hogy
olyan bátran harcoltak szármalmas fegyvereikkel, és hogy

közülük az 1914-es hadüzenet óta több százezren haltak meg a csatamezőkön? Hogyhogy nem szálltak szembe a bolsevik államcsínnyel? Itt már régen nem arról volt szó, hogy visszaállítsák a II. Miklós uralkodásának utolsó éveiben már szinte saját magát is lejárató monarchiát, hanem egy demokratikus rezsimit kellett volna létrehozni. Sokak beletörődése viszont a legrosszabbat sejtette.

Azt is hallotta, hogy ha több ezer tiszt visszahúzódna Rosztov és Novocserkaszk környékére, alig néhány százan maradnának, akik készen állnának a további harcra. Hát hogyan hagyhatják, hogy a szent Oroszország, szégyenletes békét felajánlva Németországnak, megalázkodjék nemcsak ellenségei, de saját gyermekei előtt is, miközben az országot egy maroknyi véreskezű forradalmistának dobja? A legtöbbször egyébként zsidó, és Litvániából, a Kaukázusból, Lengyelországból vagy Németországból jöttek, egyszóval szinte mindenhonnan, de a legkevésbé sem Oroszországból. Itt már olyan mélységesen nem számít a becsület, hogy az szinte bűn az emberi szellem ellen.

- Kétezer verszta - verte fel álmodozásából Xénia mormolása. - Több mint kétezer versztát kell megtenned, hogy eljuss a doni területekig, nekünk pedig Jaltáig még annál is többet. Mostanában valahogy nehezemre esik hinned a lehetetlenben.

- Nincs más választásunk, Xénia. Te magad is mondtad. Nem szabad itt maradni. Túlságosan veszélyes. Ezek nem tisztelnek sem istent, sem embert. A vadállat ma még az ellenségeit falja fel, de holnap már önmaga ellen fordul.

Csakhogy Xénia nem figyelt rá. Gondolatban már valahol messze járt, a világ négy égtája felé nyitott vasútállomásokon, azoknak a nyomorultaknak a hordái között, akiket a múltkor a vonatfülkékben látott összezsúfolódni, és akiket gyanakvó pillantások kereszttüzeiben hatalomtól ittasult és bosszúszomjas komisszárok meg szovjetek vizsgáltak át szigorúan, ámbár teljességgel ésszerűtlenül. El kell hagynia szülővárosát, és szere-

tett hazáját, amelyet örökre beszennyezett édesapja falra fröccsenő vére. És most már a néhány hónapja még olyan hevesen kívánt elutazásban is kételkedni kezdett.

Semmit sem fog magával vinni, csak egy bőrből készült kisbőröndöt, egy-két emléket édesapjáról, gyermekkoráról, fiatal lánykori álmodozásairól. Petrográddal együtt saját magából is itt hagy majd egy részt. Zavarodottan felsejlett benne az is, hogy majd egyszer visszatérhet. De vajon meddig tart a távollét: hetekig, hónapokig, évekig, vagy ameddig ez a véget érni nem akaró háború tart? Mennyi idő kell Szásának és az övéinek, hogy legyőzzék a vörösöket?

Egy kicsivel később, lefekvés előtt Xénia átment a csendes szalonon, hogy az ablakból megnézzze a lassan jég csapdájába kerülő vizet. A múlt színeibe öltözött paloták holdfényben fürödtek. Az éjszaka különösen nyugodt volt, a sötétbársony eget csak néhány csillag pöttyözte, és amikor Xénia az állomás felé vezető híd irányába nézett, arra gondolt, hogy Szentpétervár mindig is az otthona marad; a hótakaró alatt nyugvó kőoroszlán éberem őrködött a város felett.

Odessza, 1920 februárja

Osszolinék sosem jutottak el Jaltáig. A fehér oszlopos, tengerre nyíló, virágos teraszú nyaraló egyfajta ábrándképpé vált, olyannyira, hogy Xénia néha álmatlan éjszakáin azon gondolkodott, vajon tényleg létezett-e a nyaralójuk, vagy csak gyermekkori álmodozás volt az egész.

A hamis papírokkal felszerelkezett, civil ruhás Szása Rosztovig tudta őket kíséreni. A fiatal lány úgy tervezte, néhány napot maradnak, hogy édesanyja összeszedje erejét, mielőtt ismét útra kelnének, csak hogy a hetekből hónapok lettek, a nők és a kisbaba pedig a támadások és ellentámadások kénye-kedve szerint városról városra vándoroltak, míg végül megérkeztek Odesszába, ahol a ki-

kötőben több ezer megnyomorított menekült zsúfolódott össze, akiket az egész partvidéken hallatszó ágyúdörgések, gránátrobbanások és velótrázó géppuskaropogások űztek el otthonaikból.

Xénia olyan erősen szorította kishúga kezét, hogy szinte összetörte az ujjait, a kicsi pedig sápadt arcára fagyott könnyekkel sírdogált a fájdalomtól. Hátranézett, hogy Nyanya Cirillel lépést tud-e tartani velük. A gyereket sötétszürke takaróba bugyolálták, amely mintha a haragos eget tükrözte volna vissza. Az orosz öregasszony kemény arcában már csak két szeméből sütött némi életerő. Két kabát volt rajta, kendőjét álla alatt megkötötte, szinte mozdulni sem tudott már, de eltökélt volt, akár egy ragadozó madár. Xénia tudta, hogy élete árán is megóvná a kisfiút, és ezért mélységes hálát érzett. Már egyedül csak Nyanyára számíthatott, ha nem is a fontos döntések meghozatalában, inkább abban, hogy minden döntést siránkozás nélkül bizonyosan végrehajt. Petrográdból való indulásuk óta nemcsak gyengéd szeretetet érzett az öreg parasztasszony iránt, de megbecsülést is.

Édesanyja egy bőröndön ült, hátát egy szekér kerekének támasztotta. Xénia egy ponyvával igyekezett megóvni a széltől, de a hó pelerinjének hajtásaiba is beférkőzött. Időnként köhögés szaggatta a tüdejét, szeme lázasan csillogott. Láthatóan nyelni is alig tudott, lányát nagyon bántotta, hogy nincs szirup, amellyel enyhítene fájdalmán. Xéniát gondok gyötörték. Noha mindent megtett, hogy nyomorúságos szállásukat lelkiismeretesen tisztán tartsa, és próbálta a tetveket meg a poloskákat távol tartani, a fertőző betegségeket megelőzni, azt viszont sehogy sem tudta megakadályozni, hogy édesanyja megfázzon. Pedig az az átkozott bronchitis elijesztheti a matrózokat, és nem fogják a beteget a hajóra engedni.

Nyina Petrovna Cirill születése után tulajdonképpen soha nem jött már rendbe. A vonatút igazi kálvária volt. A megállókban Xénia tojást, tejet, húst vett a parasztasszonyoktól, de hiába, édesanyja csak csipegetett, mint egy

madárka. A helyzet Rosztovban kicsit jobbra fordult. Nyina ismét nevetett, noha törékeny szépsége egyre éteribb lett, bőre szinte átlátszott. Olyan törékeny lett, akár az üveg, mégsem voltak különleges kívánságai, türelmes volt Másával, aki folyamatos szeretetet és törődést igényelt, idősebbik lánya fékezhetetlen jellemétől viszont egyre jobban szenvedett. Ideje legnagyobb részét fiának szentelte, órákon át csak nézte, altatódalokat énekelt neki, átkarolta, hogy könnyebben elaludjon, egyszóval, teljesen átadta magát gyermekének, akit kétségbeesése minden erejével hozott világra. Ahogy Xénia elnézte édesanyja semmibe meredő tekintetét, rájött, hogy Cirill születése édesanyjuk maradék erejét is felemésztette, és sok időre lesz szükség, hogy ismét régi önmaga lehessen.

Heves ágyúdőrgés hallatszott, a föld újra megremegett a lábuk alatt. Porfelhő szállt az ég felé, egy ház homlokzata baljós remegéssel omlott össze. A bolsevikok már Odessza előtt voltak, ellenségeik pedig csapdában. A tömeg pánikszerűen hömpölygött, de voltak, akiket annyira összeszorított a többi ember, hogy képtelenek voltak néhány lépésnél többet megtenni. Amint a rakpartra értek, Xénia azonnal átlátta, hogy ha nem akarnak a kikötőhely és a hajótestek közé szorulni, nem szabad túl közel merészkedniük az úszó jégtáblákkal terhes vízhez.

Asszonyok jajgattak, egy pap újra imádkozni kezdett, pedig épp az előbb hagyta csak abba. Kiabálástól berekedt hangok követelték, hogy azonnal vigyék fel őket a Konstantinápolyba, száműzetésük első állomása felé induló és biztonságot nyújtó két angol hajóra. A félelem eltorzította az arcokat, görcsbe rántotta a zsigereket, és hisztérikus rohamokat váltott ki az emberekből. A Vörös Hadsereg csoportjai gondolkodás nélkül mészárolták a civileket is. A cári hadsereg egykori tisztjei, karöltve a politikai komisszárokkal, akik a legkisebb gyanús ellenforradalmi mozgásra is megkínózták az embereket, a számkivetettek és a volt kényszermunkára ítélt rabok, ujjuk a revolver ravaszán, a falvakat földig romboló egykori kényszerbe-

sorozott katonák, akik megcsonkították túszaikat, mielőtt a haldokló embereket belökték egy közös sírba, egy szóval, a Trockij által létrehozott új és szörnyűséges hadsereg egyetlen célja a proletárdiktatúra győzelme és az összes „osztályellenség” kiirtása volt. A célkeresztben a cári hadsereg volt tisztjei álltak, nagypolgárok, orvosok, értelmiségiek, néhány szakajtónyi földdel rendelkező szabad parasztok, szeparatista kozákok... Vajon hányan nyomorogtak a kikötőben, halálra éhezve és fagyva, akik saját halálukon kívül már semmit sem vártak ellenségeiktől?

Xénia körülnézett. Az üvöltések és siralmak egymásba gabalyodtak a levegőben. Az ember a saját hangját sem hallotta a rongyos, meleg ruháik utolsó maradványába öltözött asszonyok, rémült gyerekek, öregemberek és fűzfakosárban fekvő csecsemők között. A Fehér Hadsereg katonái kimerülten heverték, fejükön vagy lábukon átvért kötés. A hordályakon fekvőknek néhány betört ablakú autó nyújtott bizonytalan menedéket. A batyuk egymásra dobálva heverték. A bőröndökkel megpakolt kis szekereken néha egy-egy oda nem illő tárgy tűnt fel, mint az egyik petrográdi kalaposnő kalapdobozza például, amelyben bizonyosan nem öltözékkiegészítő volt.

Az angol matrózok sietősen lecövekeltek a fából készült hajópalló előtt, és a személyazonosságokat kezdték ellenőrizni. Egy férfi térdre vetette magát a hóban, úgy könyörgött, feleségével hadd menjenek fel a fedélzetre. Amikor meglátta, Xénia elszorult szívvel fordította el a fejét. Ő aztán nem alázkodna meg. Soha! De igen, értük talán mégis megtennéd, gondolta keserűen. Hiszen mamáért, Cirilért és Másáért bármire képes volnál. Istenem, mivé is tetek bennünket: az életünkért könyörgünk, egyebünk nincs már semmi. Hogyan fogja Szása megtalálni őket ebben az emberáradatban? Tapicskolni kezdett a lábával, hogy felmelegedjen, a fegyver közben kellemetlenül nyomta az oldalát. Ideges kézzel tapintotta ki katonazubbonyának zsebet, ahol viaszosvászonba tekerve értékes papírjaikat rejtette el. Ez már lassan mániává vált nála. Éjszakánként ké-

pes volt a papírokkal aludni. Utolsó rubeljeiktől akkor volt kénytelen megszabadulni, amikor órákat várakozott három orosz kormányzati hivatal előtt az útlevelekért, majd újabb két napot ácsorgott a francia konzulátus előtt, hogy megkapja a vízumokat.

Az izzadság- és ázottruha-szagú termekben végeérhetetlen sorok kígyóztak, majdhogynem állatias sorok, mert mindenki a saját bőrét akarta menteni. Csodálta a fenséges nyugalmú francia tisztviselőt, aki csak hallgatta a vitatkozó, bizonygató, ordító, magyarázó, kérdezősködő, követelő, könyörgő oroszokat... Szédülni kezdett az éhségtől, közben teste furcsamód mintha súlytalanná vált volna, teljesen összezavarodott; az agyában visszhangzó, szűnni nem akaró beszédétől lassacskán hányingere támadt.

Lábujjhegyre állt, de sehogy sem vette észre a nagybátyját. Hova az ördögbe tűnt? Pedig hogy kérte, maradjon mellettük! Sok családot máris szétválasztottak, elveszett asszonyok keresték férjeiket a tömegben. Egy ötéves gyereket a szemük láttára szakítottak el a nevelőnője mellől, aki leszállt az egyik hajóról, hogy megmentse a kisfiút, s közben saját maga maradt le a hajóról, amely már kifutott a tengerre.

- Xénia - szólalt meg egy rekedt hang a háta mögött.

Hátrafordult, de Mása kezét még így sem engedte el.

- Na végre, itt vagy! Soha többet ne ijessz meg így, Szása bácsi! Hát hogyan találjuk így meg egymást legközelebb? Nézd, megindult a sor. Nemsokára beszállhatunk.

- Én nem megyek.

Xeniának zúgni kezdett a füle, egy pillanatra azt hitte, elveszíti az eszméletét. Kikerekedett szemmel bámulta nagybátyját, aki ott állt előtte régi rongyokból varrt, válllapokkal díszített, hosszú katonaköpenyében. Vörös sapkáján fekete szalag jelezte, hogy az önkéntes hadsereg tagja.

-Hogy mondd? - kérdezte a fiatal lány, és a nyugtalanság élessé tette a hangját. - Én nem mehetek. Nem hagyhatom itt a szülőföldünket. Ugyan hogy is mehetnék el Oroszországból? Lehetetlen. Meg tudod érteni?

- Nem, egyáltalán nem értem! - kiáltotta dühösen Xénia. - Kockáztattad az életed. Kornyilov után mentél, ahogy megígérted. Túlélted a téli hadjáratot. Még ki is tüntettek, mutatott ujjával a férfi felsőtestén egy töviskoszorúval koronázott pалlost formázó kitüntetésre. Te már megtetted a kötelességed. Ennél többet nem tehetsz. Jóságos isten, hát nézz csak körül! Nézz ránk... Mit akarsz még? Vesztettünk, hallod? Vesztettünk!

- Hallgass, Xénia Fjodorovna! - vágott vissza a férfi jeges tekintettel. - Hogy merészelsz ilyen dolgokat még csak gondolni is? Hiszen még harcolnak a Krímben, a Kaukázusban, Kubánban, Dél-Ukrajnában, Szibériában... A vezetőink is ott vannak, Gyenyikin, Wrangel, Kolcsak...Az embereikkel együtt. Szenvedtünk vereségeket, ez igaz, de amíg lélegzetnyiri erőnk marad, nem adjuk fel a harcot. Értsd meg, ez zsigeri dolog! Sosem szakíthatod ki Oroszországot a lelkemből, mint ahogy a hitemet sem vehetnéd el tőlem. A kettő összefügg, én pedig csakis általuk létezem.

Összeszorította az öklét, akár egy mérges gyerek. Szőke szakálla hosszúra megnőtt, de így legalább nem látszott, mennyire lesoványodott az arca; szeme villámokat szórt.

- A te kötelességed az, hogy velünk maradj! Mégis mit gondolsz, hogyan boldogulok majd egyedül? Nem hagyhatok itt minket. Most nekünk van rád szükségünk, nem pedig Oroszországnak!

A férfi lehajtotta a fejét, kezét fülére szorította, mintha nem tudná elviselni a hallottakat.

- Sajnálom, Xénia. Nekem az a feladatom, hogy itt harcoljak, a földünkön, a hazánkért. Nem hagyhatjuk, hogy ezek a vérengző barbárok rátegyék kezüket az országra. Lemészárolták a cárt, a cárnét, a gyermekeiket. Ártatlan embereket dobálnak még élve a hatalmas sírgödrökbe. Ha Oroszország elsüllyed, értelmetlenné válik minden. Akkor már élni sem lesz érdemes.

Xénia elengedte Mása kezét, és megragadta a zubbony hajtókáját. Kimondhatatlan borzalom volt csak belegondolni is, hogy fel kell szállnia egy idegen hajóra a családjával,

amikor még azt sem tudja, vajon ez a tákolmány eljut-e a Fekete-tengeren Konstantinápolyig anélkül, hogy felrobanna az aknákon, amelyekkel még mindig tele volt a szoros. Ebben a pillanatban gyűlölte Szását, mert a férfi rákényszerítette, hogy szembenézzen félelmeivel, és elfogadja saját gyengeségét.

- Cirill még kisbaba. Hogy merészeled azt mondani egy gyermek jelenlétében, hogy az életet nem érdemes élni? Én is élni akarok, érted? Élni akarok! Szóval, most felszállok erre a hajóra, de szükségem van rád, segítened kell. Egyedül nem fog menni.

- Sajnálom, sajnálom...

A férfi most már sírt, Xénia pedig úgy érezte, mintha kést forgatnának a szívében. Szása valódi hős volt. Bátran harcolt, amióta két évvel ezelőtt a Don-vidékre került. Társaival több mint ezer kilométert gyalogolt a Nagy Oroszország zászlaja alatt, szedett-vedett egyenruhában, és a tisztek is már csak egyszerű kiskatonák voltak, kezük görcsösen a puska ravaszán, gyomruk korog, foguk fekete a zúzott makkból sütött lepénytől, és mind csak egyet akar: harcolni a hazájáért, és olyan népet szolgálni, amely nem tűrheti, hogy a csőcselék leigázza, ahogy azt Gyenyikin tábornok is hangoztatta.

Xénia lábujjhegyre állt, arcuk szinte összeért. Hópelyhek üldögéltek a homlokán, a szempilláján, az ajkán.

- Ha most itt hagysz minket, Szása bácsi, soha nem bocsátom meg.

- Isten segítsen bennünket - szorította a férfi magához.
- Bízom benned, Xénia. Erős vagy és bátor. Még sosem találkoztam hozzád hasonló nővel. Ha nem ilyen volnál, nekem is fel kellene szállnom a hajóra veletek, de olyan vagy, mint én; nincs rám szükséged, a bajtársaimnak viszont még szolgálatára lehetek. Maradnom kell, hogy utolsó leheletemig harcoljak. Ha a jóisten is úgy akarja, győzedelmeskedünk. Te majd hazajössz, én pedig térden állva kérek bocsánatot.

Xénia egész testében remegett a dühtől.

- És ha meghalsz? Ugyan mire lesz jó?

- Az életem Isten kezében van.

A zárkózott tekintetből a fiatal lány megértette, hogy nem győzheti meg nagybátyját. Szása nem tudta elképzelni, hogy ezekben a fájdalmas napokban elhagyja szülőföldjét. Kiátkozottnak érezné magát, azt gondolná, hogy megcsúfol mindent, ami az életének értelmet ad, és hogy feladná hazájával szemben a becsületét és hűségét. Mintha csak lassú haláltusára ítéltetne. Xénia legszívesebben ökölrel ütötte-vágta volna, rákiabált volna, hogy gyűlöli az önzését, de egy hangot sem bírt kinyögni. Torka elszorult, szeme villámlott.

- Minden rendben lesz, majd meglátod - mondta szelíden a férfi. - Segítetek. Induljunk, mindjárt rátok kerül a sor.

Xénia rá akart parancsolni, hogy azonnal menjen el inkább, és hagyja őt, egyedül is boldogul (ezt a büntetést szabta ki rá ugyanis), csakhogy a férfi már nővére fölé hajolt, és próbálta az asszonyt megnyugtatni. Nyina Petrovna a férfit emelte tiszta arcát, amely úgy világlott ki a tömegből, akár egy angyalé. Lehajtott fejjel hallgatta öccsét, ujjait összekulcsolta, mintha imádkozna.

- Megértelek, Szása. De könyörgöm, légy óvatos. Alig maradt valaki a családomból. Fjodor, Misa és Kosztya után a te elvesztésedet már nem tudnám elviselni...

Hangja elcsuklott. A fiatal grófnő már a háború kezdetén elveszítette férjét és két bátyját, most pedig a szülőföldjétől is el kell búcsúznia. Ennek ellenére alávetette magát öccse akaratának. Eszébe sem jutott volna ellentmondani vagy akár visszatartani a férfit. Xénia ingerült lett. Ha mindketten próbálták volna, lehet, hogy le tudják beszélni?

- Hagyd Szását, hadd segítsen a beszállásnál, galambocskám - mondta Nyanya, mintha kitalálta volna a gondolatait. - Tedd most félre a büszkeséged, és fogd meg a húgod kezét, el ne vesszen. Itt az idő.

Xénia szótlánul lehajolt, felnyalábolta a táskát, átvette a vállán. Fogta a kisbőröndöt, odanyújtotta hűgának a kezét, és követte nagybátyja magas alakját, aki belekarolt a nővérebe, úgy vezette a felvonóhíd mellett várakozó angol tiszt felé.

*

Xénia a vihar miatt két napot töltött bezárva egy ablak-talan kis kajütben családjával, a vékony kis ágyakon fekvé; most végre felmehetett a hajóhídra. Alig bírt megállni a lábán. Feje tompa volt; olyan érzése támadt, mintha zsigereit satu szorítaná össze. A jeges levegő szinte arcul csapta, mégis igyekezett mélyeket lélegezni, hogy végre elúzza a hajó belsejében terjengő bűzt. Átlépett a hajó keskeny átjáróján heverő száműzötteken, fejét elfordította a beesett, sápadt arcokról, és próbált nem tudomást venni a torokhangú köhögésről meg a remegő testek látványáról. Egy fiatalasszony hiába próbált elhallgattatni egy összefüggéstelenül tiltakozó öregembert, aki valószínűleg az apja lehetett. Nem volt elég hely, hogy elkülöníthessék a betegeket, a szoros együttlét pedig a fertőzések valóságos melegágya volt. A katonaoorvos csak futkosott a szintek között, megállapította a halál beálltát, és képtelen volt a tifuszos megbetegedéseket kezelni. A fertőzés nyomán a gyöt-rően magas láz teljesen kiszárította a betegeket, akik aztán szinte moccanni sem tudtak a legyengültségtől.

A hófúvás Xénia arcát csapdosta, nehezen bírta egyensúlyát megtartani. A hajó sűrű ködben haladt előre, hihetetlen, határvonalak és végződés nélküli világban; a hullámok taraja tajtékot vetett a szürke vízen. Vajon azért érzi ennyire gyengének magát, mert napok óta semmit sem evett, vagy mert a hajóköteleket már régen eloldozták, és semmi sem tartotta egy helyben a testét? Kétpercenként fülhasogató, hosszú túlkölés hangzott. Vészharang, gondolta, és a szíve elszorult.

A hajókorlátnak dőlt; nyugtalanság fogta el, mert arra gondolt, tulajdonképpen vaktában haladnak, és tudta, hogy a közelükben több utasszállító is elsüllyedt, miután úszóaknára futottak. Nagyon vágyott a szárazföldre. Ott még az ágyúzások közepette is mindig úgy érezte, van lehetőség a védekezésre. Most viszont tehetetlen, egy idegen kapitánynak és legénységének van kiszolgáltatva. Bő katonaköpenyének üres zsebébe sülyesztette kezét. Egy tengerész rögtön a beszállásnál megmondta, hogy az utasoknak oda kell adniuk a fegyvereiket, ezeket aztán a hajóhíd kellős közepén halmozták fel, mint valami hadizsákmányt. A fegyvertelen fiatal lánynak furcsa érzése támadt: mint ha meztelenre vetköztették volna. Cinikusan elmosolyodott. Hát milyen ember lett belőle, hogy csak akkor érzi biztonságban magát, ha fegyvert érint a keze?

Az utóbbi időben már nem tett fel magának kérdéseket, csak megoldotta a feladatokat, egyiket a másik után, a következő napon nem törte a fejét. Ettől kezdve viszont kénytelen lesz a jövőn töprengeni. Oroszországot elhagyta, Konstantinápolyba tart, egy városba, amelyről semmit sem tud, csak olvasmányainak köszönhetően vannak elképzelései valamifajta bizánci mozaikos, minaretekkel és aranyozott kupolákkal teli, egyszerre pompázatos és lármás helyről, ahol mindent beleng a fűszeres parfüm és a többi fejfájdító illat, és ahol az ember Kelet és Nyugat közé ékelve érzi magát. Csakhogy az egykori kalifák városát az angolok elfoglalták és leigázták. Az Oszmán Birodalom elveszítette a háborút, a Boszporuszt és a Dardanellákat pedig a szövetségesek felügyelték. És aztán, aztán mi lesz? Mi történik majd velük? Már most alig volt pénzük, a helyzet pedig csak rosszabbodhat egy idegen országban. Rémület fogta el, vacogott, testét kiverte a víz. Nem ért semmihez, nincs különösebb tehetsége, sem szakmája. Tökéletes nevelést kapott. Folyékonyan beszél három idegen nyelven, angolul, franciául és németül, történelmi, irodalmi, poétikai ismeretei is vannak, és bár zongorán elég rosszul játszik, hímezni gyönyörűen tud, valamint kiválóan elvezet egy tízfős

személyzetet, mint a többi összezsúfolt asszony ezen a nyomorúságos hajón. Ugyan mire lesz jó ez a tudás? Hogyan fogja túlélni mindezt? Hányingere támadt, kihajolt a hajókorláton, de epén kívül semmi sem volt a gyomrában.

*

A konstantinápolyi hatóságok nem engedélyezték a betegek partra szállítását. A kosz és a higiénia teljes hiánya miatt néhány nap alatt tífuszjárvány tört ki a hajón. Néhány túlélő kozák dizentériát kapott. A hányingerkeltő szag az utasok torkát szorongatta. A kapitány elrendelte, hogy sikálják le a fedélzeteket, és fertőtlenítsék a kabinokat meg a rakodótereket, de a harc nagyon egyenlőtlen volt. A katonaorvos nevetséges eszközökkel dolgozott. Gyógyszerek nélkül egyes-egyedül próbált csodát tenni, de a járványt persze nem tudta megfékezni.

Xénia rettegett a fertőző kipárolgásoktól, és bár a hideget is visszataszítónak tartotta, mégsem volt olyan félelmetes, mint a fertőzésveszély. Szerette volna a családját a fedélzeten elhelyezni, csak hogy Nyina Petrovna ereje végén járt. Teljes kimerültségben, lázasan vacogva feküdt a Xénia által összeszedett takarók alatt. Lányának annyit legalább sikerült elérnie, hogy az orvos megvizsgálja. A férfi leguggolt az asszony mellé, sztetoszkópjával meghallgatta, szemével végigpásztázta a törzsön és karokon jelentkező vörös kiütéseket. Előrehajtott válla, leszegett feje csak növelte Xénia rossz előérzetét. A férfi egy öregember óvatosságával állt fel. Fáradtságtól árkolt arcán jól látszott, mennyire ki van merülve. Karon fogta a fiatal lányt, és kiment vele a folyosóra.

- Nem akarok titkolózni ön előtt, kisasszony...

Xénia a szavába vágott:

- Nem tudna valami gyógyszert adni a hörghurutja ellen, doktor úr? A kisöcsém születése óta édesanyánk már többször ránk ijesztett, mint most is, de tudja, ő nagyon erős, mindig összeszedi magát.

A férfi gondterhelten lehajtotta a fejét, nekidőlt a falnak, és lehunyta a szemét, mintha csak így szeretett volna néhány másodpercnyi alvást csenni magának.

- Ez nem hörghurut. Tífusz. Sajnos, semmit sem tehetek. Sem érte, sem az összes többi szerencsétlen emberért. Nincsenek gyógyszereim, nem tudom kezelni a betegeket. Nézzen csak körül... Borzasztó. Teljességgel tehetetlen vagyok. Meg kell az embernek őrülni! - tette hozzá félhangosan.

- De hát csak lehet csinálni valamit! Mi volna, ha felköltöznénk a fedélzetre, a friss levegő talán majd...

- Az sem változtatna a dolgokon, kisasszony. Nagyon sajnálom.

Egy matróz közeledett. Az orvost másik beteghez hívták. A férfi sajnálkozó pillantást vetett Xéniára, és egy halálraítélt súlyos lépteivel továbbment.

A fiatal lány csak állt ott, ökölbe szorított kézzel. Sehogyszem tudta elfogadni a hallottakat. Nem, a sors nem akarhat ekkora terhet rájuk kényszeríteni. Nem veszítheti el az édesanyját a Boszporusznál, Konstantinápolytól alig néhány tengeri mérföldre, miután megtiltották, hogy partra szálljanak, a katonák pedig karanténról beszéltek nekik, elkülönítő kórházhajókról, Límnosz szigetén és a Gallipoli-félszigeten lévő menekülttáborokról!

Xénia a tarkóját nyomogatta, de sehogyan sem sikerült a hátára nehezedő, szorító érzést enyhíteni. Valóságos csoda kellene ahhoz, hogy ez a végeérhetetlen rémálom mégiscsak megszakadjon, és eljussanak Párizsig, a végállomásig, amiért annyit, de annyit harcolt Odesszában, amikor számára sem egészen világos okból kifolyólag Anglia helyett Franciaországot választotta, valószínűleg egy gyermekkori emléknek köszönhetően. Máig megőrizte emlékezetében elegáns kontyú, élénk természetű, ragyogó szellemű francia nevelőnőjét. A barna hajú, sudár Verdière kisasszony igazán életvidám természetű volt. Nyina Petrovna még kicsit nyugtalankodott is emiatt, és azt mondta

a férjének, hogy a kisasszony túlságosan pimasz, de a tábornoknak tetszett ez a fajta élénkség. Két éven át volt mellettük, de amikor kitört a háború, haza kellett mennie.

Xéniának fogalma sem volt, mi lehet most vele. Talán írnia kellene neki, ha Párizsba érkeztek? Csakhogy a francia főváros egyelőre délibáb volt, mintha egyre távolodna, ahogyan ők pedig közelednek hozzá. A fiatal lány egyre jobban aggódott, hogy talán arra van kárhozható, hogy ezen az elátkozott hajón sodródjon csak egyre, kikötőkből száműzve, kiszállnia nem lehet, szép lassan mindenki meghal, az utasok és a személyzet is, a fantomhajó pedig hatalmas úszó koporsó lesz, semmi más.

*

Nyina Petrovna Osszolinának még koporsó sem jutott. Testét fehér lepelbe burkolták, és egy deszkára helyezték. Öt matróz végezte a napközben egymást követő gyászszertartásokat. Az egyik néhány hangot játszott a halottakért; a panaszos dallam kíméletlenül hosszúra nyúlt, míg a többi matróz vigyázzállásban állt mellettük.

Szép idő volt. A napfény úgy csillogott, mint azokon a vöröfényes téli napokon, amikor a kegyetlen fényesség szinte felsebzi az ember tekintetét. A ponyvák, az angol zászló és a kis jelzőzászlók csattogtak a szélben. A hajó egész testében recsegett-ropogott a kristálytisza levegőben. A lelkész halotti misét tartott. Néhány utas vele kántált: „*Uram, vedd magadhoz Nyina szolgálólányod lelkét...*”

Xénia Cirillt a hajófar korlátjára ültette, Mását pedig kézen fogta. Kihúzott derékkal, egyenesen állt, és a távoli horizontot figyelte. Csizmája alatt érezte, ahogy himbálózik a hajó. Keze és szíve jéggé dermedt. Arca körül a copfjából kiszabadult hajtincsek lengedeztek. Kifosztottnak érezte magát, hiszen édesanyját nem temethette el az Osszolinok petrográdi családi kriptájába, az édesapjuk mellé, ahol rokonai és barátai vennék körül, noha ez volna természetes és méltó, hanem a tengernek kell adnia az asszony testét, a

mélység szörnyetegeinek, így pedig anyja végleg és visszavonhatatlanul eltűnik, és nem lesz hely, ahol Xénia időről időre meglátogathatná.

Olyan nem helyénvalónak, olyan elképesztőnek tartotta mindezt, hogy ebben a bolond világban már imádkozni sem maradt többé ereje.

Nyanya Mása másik oldalán állt. Arcán végigfolytak a könnyek, megültek a ráncain, de nem is próbálta visszatartani a sírást. Nyina Petrovna halálával valami eltört az öreg szolgáló lelkében. Hajlott háttal, mozdulatlanul állt, szinte apatikususan.

A matróz eljátszott még egy utolsó bús dallamot, aztán csönd lett. Xénia egyre csak az édesanyja holttestét firkészte, arcát, vállát, lábát. Emlékezetében boldog percek képei villantak fel. Édesanyja ölelő karja, mosolya, csilingelő nevetése, végtelen finomsága, kecsessége, mindent megértő és megbocsátó természete, a teljes anyai szeretetben való bizonyosság, hogy minden esetben menedéket talál nála, történjék bármi is. Ami az utóbbi időben felbőszítette, hirtelen köddé vált. Édesanyja halott, és vele Xénia lelkéből is elveszett egy darab.

A fejük felett sirály rikoltott. A fiatal lány visszatartotta lélegzetét. Két matróz egy erőteljes mozdulattal megdöntötte a deszkát, a test a vízbe csúszott. A fiatal Osszolina grófné teste tompa puffanással a vízbe csobbant; Nyanya fájdalmában felkiáltott, a körülötte lévők összerezzentek. A zokogástól elfúló hangú Mása nővére kabátjába fúrta fejét. Xénia is szorosabban fogta Cirillt, másik karjával pedig átfogta a kislány vállát. Foga annyira vacogott, hogy alig tudta összecsukni a száját.

Előző nap haldokló édesanyja ruhájából próbálta kiszedni a belevarrt ékszereket; Nyanya imákat mormolt mellettük. Xénianak remegett a keze, többször is megvágta magát az ollóval. Körme tönkrement, ujjai durvák voltak. Egyik vállán kék folt éktelenkedett, akkor szerezte, amikor a szűk kabinfalnak ütötte magát. Fáradtságtól összetört testtel (úgy érezte magát, mint akit összeverték) szín-

te szégyellte, hogy így sürgölődik a halott körül, amikor pedig az elmélyülésnek volna itt az ideje, de hát ettől is megfosztották, még az utolsó perceket sem töltheti édesanyja halottas ágya mellett. Hiszen már a holnapra kell gondolnia, és azon nyugtalankodni, hogyan mentse meg a túlélésüket jelentő, kincset érő drágaköveket.

Nem sírt. Majd annak is eljön az ideje, néhány hónap, vagy néhány év múlva. Talán soha. Az érzelmek túlságosan sok helyet foglalnak el az ember lelkében. Ezt a luxust nem engedheti meg magának. Most kizárólag a kézzelfogható valóságra, az ékszerekre kell koncentrálnia, amelyek egykor Nyina Petrovna szépségét emelték ki a cári udvari bálokon, és amelyeket már érzett is a kezében – mint ahogy érezte Cirill nyaka köré fonódó kis kezét, arcán érezte kisöccse lélegzését, és Mása hozzátapadó testét és a mély bánatot, mintha csak a kislány így akart volna beleolvadni nővére testébe, hogy aztán végképp eltűnhessen.

A hajó csak ment. A fehér szemfedő néhány pillanatig még előttük himbálózott a szürke tajtékos vízen, majd végképp elmerült a habokban. Xénia Fjodorovna száraz szemmel elfordította a fejét. A távolban Límnosz szigetének komor, szél tépázta dombjai tűntek fel.

